

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IProfiel: Erik
van Rietschoten**
'Samenwerking
vind ik boeiend'

PKM goes Europe
Verslag summit
persoonlijk kennis-
management

4 x AI in de praktijk
Deel 7 serie AI in het
informatiedomein

Onderzocht
Terugblik op tien
jaar researcher-
in-residence KB

2024 | 04

**KEYNOTE VOGIN-IP-LEZING
OVER HYBRID INTELLIGENCE:
'AI HEEFT
MENS NODIG
OM BETER
TE WORDEN'**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events, podcast en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (28ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

redactie

Marjo Bakker, Maarten
Brinkerink, Wilbert Helmus,
Vincent M.A. Janssen,
Leen Liefsoens, Cindy Lammers
(hoofdredacteur), Matthijs
van Otegem, Mirjam Raaphorst,
Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

medewerkers aan dit nummer

Martijn Aslander, Simon Been,
Gauri Bhagwat, Marijn Biekart,
Wouter Bronsgeest, Frank
Huysmans, Anneke de Maat,
Marijn Mostart, Frank van Outvorst

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciëne Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

VOGIN-IP-lezing 2024

Bijna 250 vakgenoten waren erbij op 18 april in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA), waar de twaalfde editie van de VOGIN-IP-lezing plaatsvond. In deze IP een verslag van twee lezingen: over LLM's en HI (hybrid intelligence), en over AI en IE (intellectueel eigendom).

16

IProfiel: Erik van Rietschoten

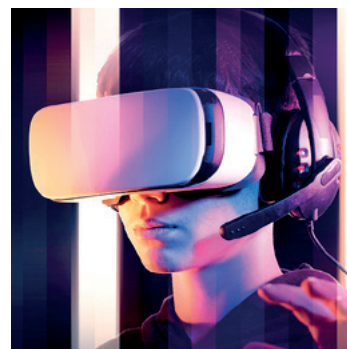
Het beroep van informatieprofessional is zeer divers. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door. In deel 12: Erik van Rietschoten, informatiemanager bij De Goudse Verzekeringen.

20

Onderzoeksjubileum

Sinds 2014 nodigt de KB jaarlijks twee beginnende onderzoekers, vaak afkomstig uit de digital humanities, uit om zes maanden onderzoek te komen doen met datasets van de nationale bibliotheek. Terugblik op tien jaar researcher-in-residence en de voordelen ervan voor beide kanten.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Photography through the lens of AI

08

News Facts

Nieuswaardige feiten

19

Column Frank Huysmans

De wet van Arre

36

KB Onderzoekskroniek

Van pixels naar proza

30

Persoonlijk kennismangement

Dit voorjaar had Nederland een primeur: midden in de Maand van de Digitale Fitheid vond de eerste Europese Summit over persoonlijk kennismangement (PKM) plaats. PKM-experts uit de hele wereld deelden in Utrecht kennis en ervaring over werkwijzen, toepassingen en tools.

24

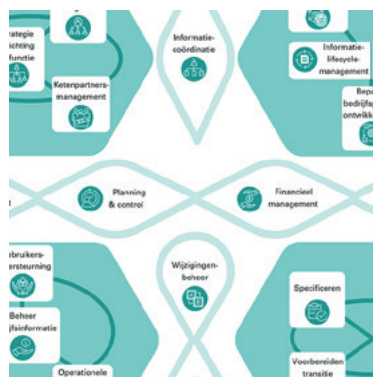
AI in het informatiedomein (7)

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt ingegaan op veranderingen in de organisatieprocessen, de informatieprofessie en het persoonlijke informatiewerk ten gevolge van artificial intelligence. In deze IP het zevende deel, met vier praktische voorbeelden.

40

Hulp bij informatieregie

Verhoogde aandacht voor (overheids) informatie vraagt om goede regie. Daar kan het Business Information Services Library (BiSL)-framework nog steeds bij van dienst zijn, stelt Frank van Outvorst.

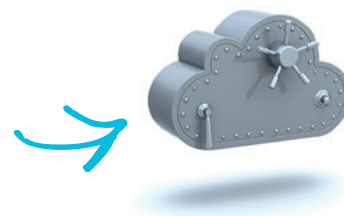
REDACTIONEEL | Cindy Lammers

OSINT

Wie wilde, kon in de vroege ochtend van 18 april, na keynote en koffie, zelf aan de slag met openbronnenonderzoek. Onder leiding van Annique Mossou van Bellingcat zoeken naar de achtergrond van een ondefinieerbare foto: geolocatie, meta- en andere data, dat soort stuff. Ook kon er worden gefactcheckt met Aafko Boonstra van Nieuwscheckers. Twee uitverkochte workshops. Open source intelligence (OSINT) en fact-checking zijn onderwerpen die stevast op het programma staan van de VOGIN-IP-lezing. Eerder van de partij waren onder anderen 'visual investigative journalist' Brecht Castel (Knack) en de Nederlandse Christiaan Triebert, die met collega's van The New York Times een Pulitzerprijs won voor onderzoek naar de Russische shadow warfare in het Midden-Oosten en Afrika. Triebert werkte eerder voor Bellingcat, ook ten tijde van MH17. Ik weet nog hoe geschokt ik was toen ik het nieuws hoorde en dat ik daarna zo veel mogelijk informatie probeerde te halen, ook bij Bellingcat. Dit (burger)onderzoekscollectief speelde een grote rol in het uitzoeken van wat er nou echt gebeurd kon zijn. Niet alleen fascinerend en bewonderenswaardig, maar ook noodzakelijk gezien de voortschrijdende technologie en de groei van het aantal inventieve (invasieve) AI-apps – we gaan richting 13.000 volgens de website There's an AI for that. Het wordt steeds eenvoudiger om de boel te faken, dus is het des te meer nodig om feiten boven tafel te krijgen.

Naast haar workshop gaf Mossou op 18 april na de lunchpauze ook een plenaire lezing. Ze verontschuldigde zich dat ze na afloop geen tijd had voor vragen, ze moest meteen met de trein naar Nijmegen – glimmend van trots. Daar zou Bellingcat-grondlegger Eliot Higgins de Vrede van Nijmegen Penning uitgereikt krijgen. Kroon op het werk, en hopelijk ook een aanmoediging tot meer. Hij en zij zijn nog lang niet klaar. <

37

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

38

Gespot

Van kolonialisme tot Nijntje

42

Van de KNVI

Beroepsverenigingsnieuws

43

Lifehacking

Je bestanden veilig in de cloud

CHATBOTCHAT

Wat gebeurt er als je een dialoog aangaat met een 'vrouwelijke chatbot'? Wat dat is, laat Brea Souders in het midden, maar het leverde in elk geval een boek op met de veelzeggende titel: *Another Online Pervert*, uitgegeven door MACK in 2023. Het werk *Tree Parties*, hier te zien, maakt er onderdeel van uit. In het boek combineert de Amerikaanse kunstenaar haar chatbotchats met dagboek aantekeningen en foto's uit haar archief. 'Een verkenning van hoe mens en machine van elkaar kunnen leren en een gedeeld verhaal kunnen opbouwen uit stukjes van zichzelf: Positief én negatief. Vanaf 21 mei te zien in Foam tijdens *Photography through the lens of AI*.

> Meer over
Photography
through the lens
of AI lees je op
pagina 6.

Vervolg
van
pagina
4-5.

MEEKIJKEN DOOR DE LENS VAN AI

AI heeft een grote impact op de wereld van de fotografie en de manier waarop we beelden maken en bekijken, weet Foam. Het fotomuseum organiseert daarom vanaf 21 mei het multidimensionale initiatief *Photography through the lens of AI*, waarin de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie in de fotografie worden belicht.

Sinds de uitvinding van de fotografie in de negentiende eeuw is de technologie van het medium constant geëvolueerd. Beeldmanipulatie is daarmee ook altijd een onderdeel geweest van fotografie, van

ingenieuze technieken in de donkere kamer tot de magie van programma's zoals Photoshop, aldus Foam. 'De meest recente ontwikkeling, AI, maakt het makkelijker dan ooit om beelden te creëren die verbazingwekkend "echt" lij-

Maria Mavropoulou, AI-generated image

Maria Mavropoulou, AI-generated image

Afbeeldingen van Explore

ken, maar in wezen volledig losgekoppeld zijn van de werkelijkheid.' In *Photography through the lens of AI* verkent het fotomuseum in Amsterdam hoe de recente ontwikkelingen op het gebied van AI onze relatie met beelden en met onszelf en onze perceptie van de werkelijkheid beïnvloeden.

Groepstentoonstelling Missing Mirror

A self-portrait of an algorithm no. 89, 2023. Maria Mavropoulou, AI-generated image.

Foam doet dit aan de hand van vier onderdelen. Ten eerste de groepstentoonstelling *Missing Mirror* waarin de potentie en het gevaar van AI worden onderzocht aan de hand van vier thema's. In *Mis-*

Brea Soulders

A self-portrait of an algorithm no. 52, 2023. Maria Mavropoulou, AI-generated image.

AI gegenereerde afbeeldingen die eruitzien als foto's terwijl er geen enkele camera bij aan te pas is gekomen. En in het thema *Missing Viewer* reflecteren kunstenaars op een van de meest bedreigende ontwikkelingen volgens Foam, namelijk het ontbreken van een menselijke kijker in het proces van beeldvorming: AI functioneert en observeert zelf, zonder menselijke tussenkomst.

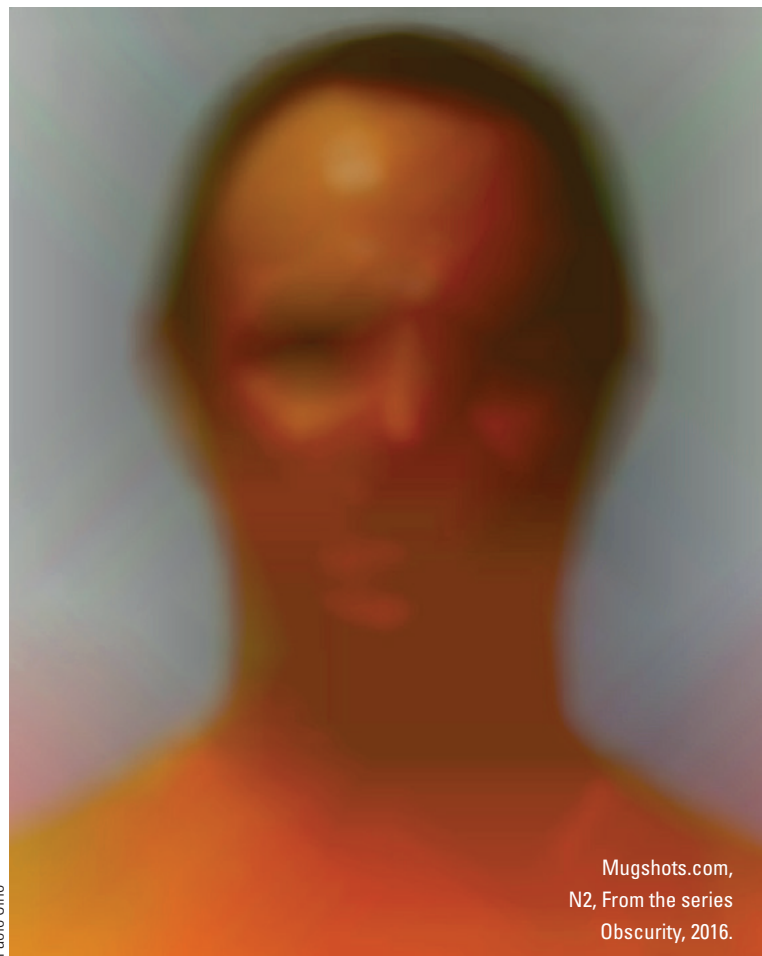
Paolo Cirio: AI Attacks

Naast de groepstentoonstelling is er een solotentoonstelling van Paolo Cirio: *AI Attacks*. Deze richt zich op de sociale implicaties van AI-systemen, AI-modellen voor machine learning en het gebruik van data. Cirio's werk biedt inzicht in de manier waarop AI wordt misbruikt door (overheids)instanties, bijvoorbeeld in de openbare ruimte. Hij moedigt het publiek aan om na te denken over deze ontwikkelingen, en over het feit dat de mens AI zelf heeft vormgegeven, vaak zonder zich volledig bewust te zijn van de risico's daarvan. Deze solotentoonstelling bouwt voort op *Missing Mirror* en zal ook nieuw werk van de kunstenaar tonen.

Foam Magazine en Explore

Tegelijk zal Foam in zijn magazine dieper duiken in de recente ontwikkelingen op het gebied van AI

en op de impact daarvan, met 'artistieke portfolio's en essays van internationale experts'. Foams digitale platform Explore zal een extra verdieping geven aan het magazine en de tentoonstelling. De online presentatie bevat achterde-schermenvideo's, een bredere uitleg over hoe AI-gegenereerde

Mugshots.com, N2, From the series Obscurity, 2016.

Paolo Cirio

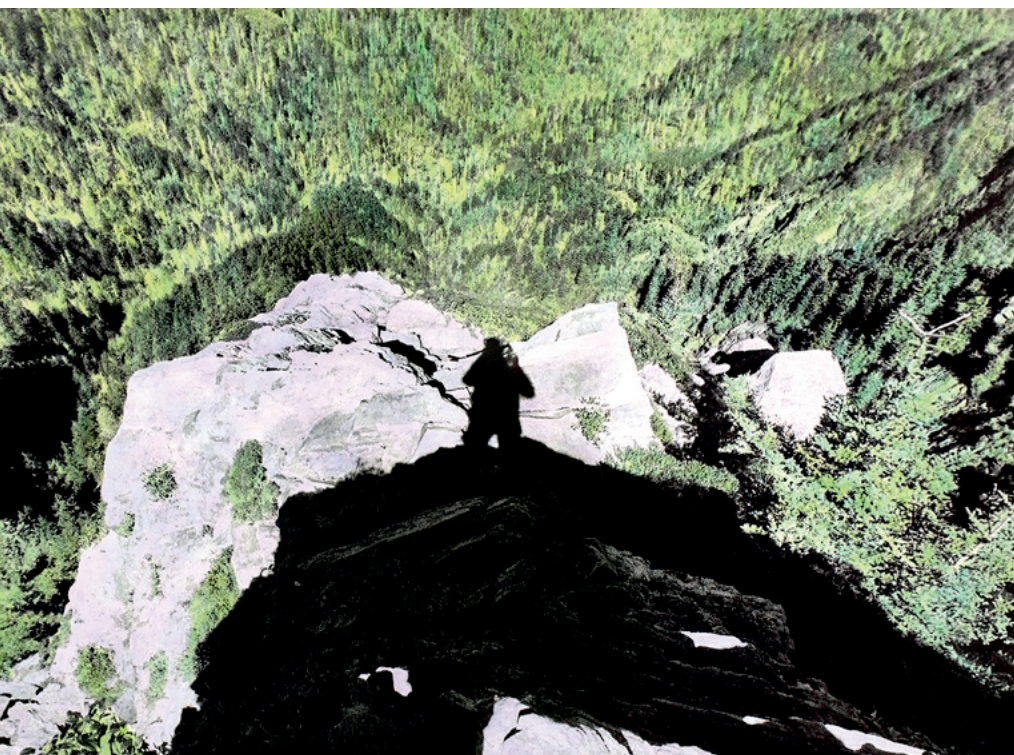
beelden tot stand komen en een hybride samenwerking met creatief onderzoeksbureau Affect lab.

> De groepstentoonstelling *Missing Mirror* is van 31 mei tot en met 11 september 2024 te zien in Foam, Paolo Cirio's *AI Attacks* van 31 mei tot en met 25 augustus 2024. <

Deelnemende kunstenaars

Akosua Viktoria Adu-Sanyah, Morehshin Allahyari, Igi Lóla Ayedun, Jonas Bendiksen, Alexey Cherkinov, Paolo Cirio, Louisa Clement, Jake Elwes, Joan Fontcuberta, Gregory Eddi Jones, Vishal Kumaraswamy, Clément Lambelet, Juan Manuel Lara, Lynn Hershman Leeson, Maria Mavropoulou, Christopher Meerdo, Tan Chui Mui, Milo Poelman, Pilar Rosado, Miti Ruangkritya, Leda Saldotti, Philip Schütte, Brea Souders, Alexey Yurenev.

Vistas #22, 2020. Brea Souders.

NIEUW OP INFORMATIEPROFESSIONAL.NL: AGENDA MET EVENTS, WEBINARS EN CURSUSSEN

De agendafunctie bestond natuurlijk al op de website van IP, maar nieuw is dat de online Agenda vanaf nu actief zal worden gevuld en bijgehouden. Van vakinhoudelijke bijeenkomsten, netwerkborrels en webinars tot (korte) cursussen en opleidingen

– we willen op informatieprofessional.nl een zo compleet mogelijk overzicht bieden dat jou kan helpen je vak beter uit te oefenen. Heb je een tip voor de Agenda of zelf een event dat je wilt delen? Mail dan naar redactie@informatieprofessional.nl. <

NWO EN ZONMW ONDERTEKENEN VERKLARING TER BEVORDERING VAN OPEN ONDERZOEKSINFORMATIE

De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en ZonMw (ZorgOnderzoek Nederland, Medische Wetenschappen) hebben de vorige maand gepubliceerd de Barcelona Declaration on Open Research Information ondertekend.

verklaren NWO en ZonMw er met de andere ondertekenaars, waaronder universiteiten (zie barcelona-declaration.org/signatories/),

naar te streven bij beleidsevaluaties of -analyses die ze uitvoeren waar mogelijk gebruik te maken van open (meta)data, en waar ze zelf producent zijn van dergelijke data, die zo open als

De Barcelona Declaration (barcelona-declaration.org) is een nieuw internationaal initiatief dat de open beschikbaarheid van onderzoeksinformatie wil bevorderen. Specifiek richt het zich op het toegankelijk maken van bibliografische metadata. Daarmee is het onderdeel van de bredere opensciencebeweging.

Onderzoeksinformatie speelt wereldwijd een cruciale rol in onderzoeksbeleid en -analyse. Het gaat dan bijvoorbeeld om informatie over onderzoekers en over wetenschappelijke resultaten, en over het gebruik en de impact daarvan (niet om data die tijdens onderzoek worden verzameld). Het probleem is dat veel van deze data zich achter een betaalmuur van commerciële aanbieders bevinden. Bovendien is al jaren bekend

dat data selectief zijn. Zo worden bijvoorbeeld grote delen van de wetenschappelijke literatuur (vooral niet-Engels materiaal en niet-Westerse publicaties) niet geïndexeerd.

Open infrastructuur

De Barcelona Declaration roept instellingen op om samen te werken bij het open beschikbaar maken van onderzoeksinformatie via open infrastructuur. Door ondertekening

mogelijk te delen. Dat sluit aan bij stappen die NWO en ZonMw in het recente verleden al hebben gezet, bijvoorbeeld met de overstap naar het gebruik van

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

open data voor de eigen openaccessmonitor, het open beschikbaar stellen van informatie over gefinancierde projecten via een open API (NWO), het werk op het gebied van persistent identifiers en de steun die NWO verleent aan internationale openscience-infrastructuren, zoals Crossref, het Initiative for Open Citations, Public Knowledge Project en de Directory for Open Access Journals.

Mogelijke samenwerking OpenAlex

De ondertekening van de Barcelona Declaration heeft geen consequenties voor het gebruik van gesloten commerciële bibliografische databases door onderzoekers die door NWO en ZonMw zijn gefinancierd. Ook zullen de financiers zelf in het beoordelingsproces soms nog aangewezen zijn op applicaties die gebruikmaken van gesloten metadata, bijvoorbeeld bij het toetsen op conflicts of interest. Wel gaan NWO en ZonMw, samen met de andere ondertekenaars, onderzoek doen naar het gebruik van open alternatieven. In dat kader onderzoekt NWO ook de mogelijkheid tot een strategische samenwerking met OpenAlex (openalex.org), een van de grootste volledig open bibliografische databases ter wereld. <

V.l.n.r. Paul Huijts (secretaris-generaal ministerie van Buitenlandse Zaken), Hubert Bruls (burgemeester Nijmegen), Eliot Higgins en José Sanders (rector magnificus Radboud Universiteit).

VREDE VAN NIJMEGEN PENNING 2024 VOOR ELIOT HIGGINS (BELLINGCAT)

De Vrede van Nijmegen Penning 2024 is toegekend aan de Britse oprichter van het internationale onderzoeksjournalistiekcollectief Bellingcat, Eliot Higgins. Hij ontving de prijs vorige maand voor zijn vernieuwende bijdrage aan vrede en mensenrechten.

Het internationale netwerk van (burger)journalisten Bellingcat gebruikt sinds 2014 openbare gegevens en beelden (open source intelligence/OSINT). Daarmee wil het de waarheid boven tafel krijgen over misdaden, mensenrechtenschendingen en misstanden in conflicten en oorlogen. Oprichter en burgerjournalist Eliot Ward Higgins (1979) en Bellingcat onderzochten bijvoorbeeld de oorlogen in Syrië

en tussen Rusland en Oekraïne. Daarnaast deden ze onderzoek naar het neerhalen van de Malaysia Airlines-vlucht MH17 en de vergiftiging van Sergej en Joelia Skripal. Higgins schreef als blogger en burgeronderzoeksjournalist eerder onder het pseudoniem Brown Moses. Hij gebruikt voor zijn onderzoeken naar misstanden vooral open data en socialemediakanalen. In 2015 ontving hij de Hanns Joachim Frie-

drichs Award, een Duitse onderscheiding voor uitmuntendheid in de journalistiek.

Tweejaarlijkse prijs

De Vrede van Nijmegen Penning is een tweejaarlijkse onderscheiding die wordt uitgereikt aan een internationale hoofdrolspeler die zich ingezet heeft voor Europa. Het is een initiatief van de gemeente Nijmegen, de Radboud Universiteit en NXP Semiconductors. De prijs wordt ondersteund door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Eerdere laureaten zijn Jacques Delors (2010), Umberto Eco (2012), Neelie Kroes (2014), het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (2016), Paul Polman (2018) en Frans Timmermans (2022). <

Meer nieuws vind je op informatieprofessional.nl en in de nieuwsbrief van IP.

VOGIN-IP-lezing 2024:

LLM's, HI, AI en IE uitgelicht

Bijna 250 vakgenoten waren erbij op 18 april in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA), waar de twaalfde editie van de VOGIN-IP-lezing plaatsvond. Een dag met zeven lezingen, tien workshops en een 'prompt battle' als afsluiter. En veel informatie over de nieuwste ontwikkelingen in het vak, waaronder die in AI – hoe kon het ook anders. Omdat er veel interessants voorbijkwam, trappen we in deze IP af met twee lezingen: over LLM's en HI (hybrid intelligence), en over AI en IE (intellectueel eigendom). In het volgende magazine volgt er meer.

uogin

IP vakblad voor
informatieprofessionals

Cindy Lammers
Hoofdredacteur van IP

'Bij machine learning neem je in de ontwikkeling van het model een rol mee voor de mens, bij deep learning is deze menselijke stap weggehaald'

Michiel van der Meer: 'Kunstmatige en menselijke intelligentie moeten samen optrekken'

De VOGIN-IP-lezing lijkt er de afgelopen jaren een traditie van te hebben gemaakt om de dag te starten met een 'wake-uplezing'. Dat wil zeggen: een die meteen de diepte induikt en het wakkere in de aanwezigen aanspreekt. De jonge Michiel van der Meer verzorgt zijn keynote over 'hybride intelligentie' (HI), een nieuwe term, maar met wenselijke inhoud, zo zal later blijken. Voordat de promovendus aan het Leiden Institute of Advanced Computer Science (LIACS) ingaat op HI, wil hij eerst inzoomen op 'het hoe en wat' van AI en large language models (LLM's), en op hun rol in de informatieverwerking. 'Kort hoor', sust hij. Maar handig, want het legt meteen een basis voor de rest van de dag, als AI nog menigmaal de revue zal passeren.

Verskillende soorten AI-systemen

Kunstmatige intelligentie is een vakgebied dat al bijna honderd jaar oud is, als je kijkt naar de geschiedenis van de computerwetenschappen, zo begint Van der Meer. 'Van het eind van de negentiende eeuw, met de eerste programmeur Ada Lovelace, naar de jaren vijftig en zestig toen de term artificial intelligence in zwang raakte. Nu zie je AI in veel dingen terug, zo-

als in zoekmachines, streamingdiensten, IBM Watson, schaakcomputers en computervision (het herkennen en identificeren van objecten en mensen in plaatjes). En in taal; daar houd ik mij voornamelijk mee bezig. Dat AI vrij recentelijk uit de doos lijkt te zijn gesprongen, komt door de lancering van ChatGPT eind 2022. Daarmee werd het voor het eerst breed toepasbaar.' Er zijn verschillende soorten AI-systemen die wisselend populair waren de afgelopen jaren, vervolgt hij (zie figuur 1). Ten eerste de kennisgebaseerde systemen: deze zijn gericht op het automatisch trekken van conclusies op basis van zo veel mogelijk informatie in het systeem. 'Hier liep men al snel tegen de limiet aan van hoeveel informatie je aan een computer kunt voeren. Als tegengeluid hierop kwamen de zelflerende systemen – weer onder te verdelen in klassieke machine learning en deep learning. Ofwel het doen van voorspellingen uit data met statistische modellen. Bij zelflerende systemen moet je in het achterhoofd houden dat het om kansberekening gaat.'

Machine learning en deep learning

Voor zelflerende systemen heb je volgens Van der Meer grof gezegd vier dingen nodig: trainingsdata, een trai-

'Hoewel AI-ontwikkelaars het proberen te voorkomen, blijft er nog steeds schadelijke content beschikbaar'

ningsalgoritme dat een AI-model genereert en een voorspelling die door het AI-model wordt gemaakt. Hij legt het uit aan de hand van appels en bananen: de trainingsdata (zie figuur 2). 'Laat hier een zelflerend algoritme op los dat kan herkennen wat een appel een appel maakt en een banaan een banaan. Dat algoritme genereert vervolgens een AI-model. Voeg je nu een nieuw plaatje toe van een banaan, dan zou het model moeten kunnen aangeven: dit is een banaan.'

Leuk, maar wat als ik er een peer tegenaan gooi?, vraagt hij retorisch. 'Daar kan het model niet mee overweg. Het heeft niet meer data tot zijn beschikking dan de data die jij het hebt gevoerd tijdens de training. Dit is een limitatie van wat AI-modellen kunnen. Kijk je nu naar de varianten van zelflerende systemen, klassieke machine learning en deep learning, dan zit het verschil tussen beide in het definiëren van welke aspecten belangrijk zijn voor, zeg, het herkennen van appels en bananen. Of denk aan de risico-indicaties die de Belastingdienst heeft gebruikt waarbij expliciet aan het systeem werd meegegeven welke features van belang zijn om in te schatten of iemand fraudeert.'

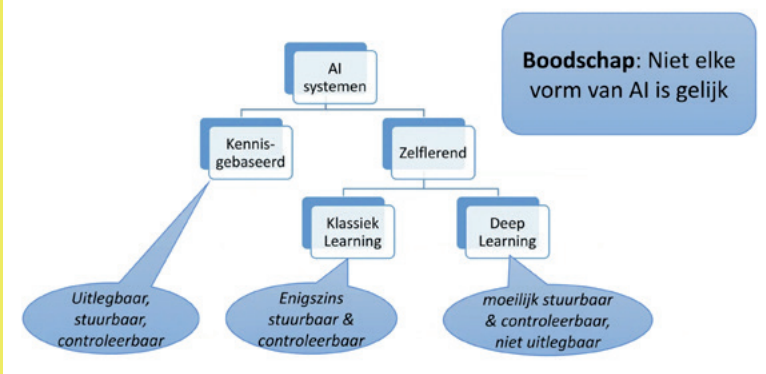
Wel/niet stuurbaar en uitlegbaar

'Een kenmerkend aspect van klassieke machine learning is dat je in de ontwikkeling van het AI-model een rol meeneemt voor de mens, die kan aangeven: *dit* zijn belangrijke features. In het voorbeeld van de appels en bananen zijn dat waarschijnlijk kleur en

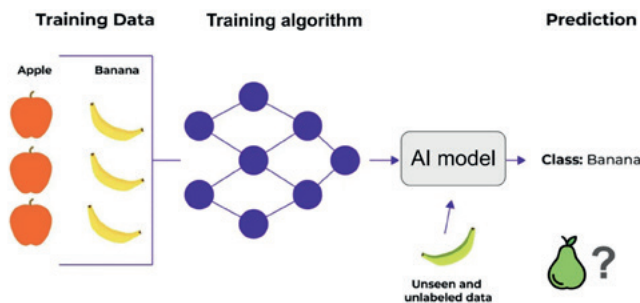
Verschillende typen AI systemen

Figuur 1

Zelflerende systemen

Figuur 2

vorm, maar de tafel waarop ze liggen, is dat niet. Bij deep learning is deze menselijke stap weggehaald en bepaalt de machine zelf welke features van belang zijn. Gezichtsherkenning voor risicoclassificatie bijvoorbeeld – welke features worden daarbij gebruikt: huidskleur, haardracht, hoofddoek? Bij deep learning kun je dit niet sturen, dus dit kan maatschappelijke implicaties hebben. Het “ouderwetse” kennisgebaseerde systeem is wel stuurbaar, controleerbaar en uitlegbaar (zie figuur 1). Naarmate de technologie voortschrijdt, verliezen we dus grip op deze zaken.’ LLM’s ofwel taalmodellen zijn een voorbeeld van deze deep learning-technologie, weet Van der Meer: ‘Gigantische modellen, met miljarden aan parameters, die we niet kunnen sturen of uitleggen, maar die desondanks behoorlijk interessant zijn. De onderliggende taak die de machine probeert op te lossen heeft nog steeds te maken met kansberekening. Daar komt geen taal aan te pas. Computers kennen alleen nummers; ze zetten woorden om in getallen. Omdat er antwoord moet worden gegeven op een slimme vraag die is gesteld (prompt), gaat de machine rekenen met getallen, met als doel om de meest waarschijnlijke volgorde van woorden (getallen) te produceren, gebaseerd op de tekst die eraan vooraf is gegaan.’

Zwaktes taalmodellen

Je kunt veel met taalmodellen, maar er zijn ook zwaktes om rekening mee te houden, weet hij. ‘Hallucinaties bijvoorbeeld: taalmodellen voorspellen de meest waarschijnlijke volgorde

van woorden op basis van een prompt, maar wat ze genereren hoeft niet per se waar te zijn. Waar de mens probeert uit bronnen informatie samen te stellen of te checken of iets waar is, doet een taalmodel dat *niet*. Juist over onderwerpen waarbij een correct antwoord van belang is, zoals bij gezondheid, of als het gaat om samenzwerings-theorieën, is veel onjuiste informatie te vinden op het internet, en hiermee zijn taalmodellen vaak getraind. Een soort circulair probleem: de beschikbaarheid van de hoeveelheid foute informatie die vervolgens weer door het taalmodel wordt aangeleerd. Dan krijg

‘Laat een taalmodel niet zomaar los in het wild. Kijk naar hoe mensen het gebruiken en leer van de fouten die het model maakt’

je nonsensantwoorden als “koffie kan helpen om een hartaanval te stoppen”.’

Schadelijke content

En zo zijn er nog meer zwaktes. Hij somt er een paar op: ‘Het maken van denkfouten die mensen niet zouden hebben gemaakt, en het missen van recente en domeinspecifieke kennis – een taalmodel weet niet wat vorige week is gebeurd, het is veelal getraind tot datum x. Idem voor domeinen waar geen of weinig digitale tekst over beschikbaar is. Denk aan heel oude boeken die nooit zijn gedigitaliseerd. Hoewel AI-ontwikkelaars dit proberen te voorkomen, blijft er ook nog steeds schadelijke content beschikbaar. Instructies voor het maken van een bom bijvoorbeeld, of haatdragende of gewelddadige inhoud. Verder kan er sprake zijn van bias, zoals het versterken van stereotypen. Dit geeft een verdraaide blik op de werkelijkheid en kan grote gevolgen hebben bij het inzetten van modellen.’ Zijn lijstje eindigt met puntjes ... want

Ada Lovelace

Hybrid intelligence

- Bij hybrid intelligence worden vier onderzoekslijnen onderscheiden die samen het acroniem CARE vormen:
- > Collaborative (samen problemen oplossen, mens-mens en mens-AI)
 - > Adaptive (AI aanpassen aan specifieke gebruikers)
 - > Responsible (ethisch verantwoord gebruik van AI binnen specifieke contexten)
 - > Explainable (uitlegbaarheid van AI-modellen)

het is veel langer dan dit. Moet je een taalmodel dan wel willen inzetten? Ja, maar: 'Let goed op de limieten en laat het zeker niet zomaar los in het wild', waarschuwt de promovendus. 'Kijk naar hoe mensen het gebruiken en leer van de fouten die het model maakt.'

Hybrid intelligence

Hoe beter we weten wat een model of systeem wel en niet kan, hoe beter we ermee kunnen omgaan als mens. Het is in feite een wisselwerking tussen mens en machine, ook als we van taalmodellen weer even uitzoomen naar AI. 'AI kan nuttig zijn bij met name grote problemen waar we moeilijk een overzicht kunnen hebben van wat er aan de hand is, zoals bij een pandemie, of bij klimaatverandering en sociale ongelijkheid. Mensen zijn bijvoorbeeld slecht in statistiek; als je daar een AI tussen zet, kan het helpen om genuanceerder te kijken. Ze kan dit echter niet alleen. AI begrijpt soms dingen niet, denk aan sarcasme; ze heeft een beperkte blik op context en moeite met impliciete sociale normen, en ze faalt op momenten waar we niet vanaf weten. AI heeft mensen nodig om beter te worden. We moeten dus toe naar hybrid intelligence.'

Hoe we dat doen? 'Met *augmenting human intellect*: de mens een integraal onderdeel laten zijn bij het gebruik van computers. En met *collaboration* en *cooperation* tussen en met AI. We moeten AI zien als een gereedschap dat op de juiste manier wordt ingezet: mee *leren* omgaan in plaats van ad hoc gebruiken.'

'We moeten AI zien als een gereedschap dat op de juiste manier wordt ingezet: mee leren omgaan in plaats van ad hoc gebruiken'

Fulco Blokhuis: 'Je creatieve processen documenteren wordt reuzebelangrijk'

Fulco Blokhuis, partner/advocaat bij Boekx, gespecialiseerd in mediarecht en intellectueel eigendom, kan zijn hart ophalen de laatste anderhalf jaar. De stroomversnelling waarin AI verkeert is woelig. Op There's an AI for that (theresanaiforthat.com) zijn meer dan 12.000 AI-apps te vinden – *still counting*. Hij gaat specifiek in op de generatieve kant ervan. 'Wat er uit een AI-systeem komt, kan een plaatje zijn, maar ook tekst, video, software, muziek en deepfakes. Dat laatste met het nodige gevaar, zie de waarschuwing voor Russische inmenging in de Europese verkiezingen.' Hij laat ook een beeld zien van een grote rookwolk bij een statig gebouw, het Pentagon zo blijkt, alleen is het nep. 'Het heeft even geleid tot een kleine crash op de financiële markten; een deepfake kan het nieuws snel beïnvloeden.'

Positieve ontwikkelingen zijn er ook, al is het maar vanaf welke kant je het bekijkt. Er wordt momenteel veel softwarecode geschreven met AI. En muziek ermee (af)gemaakt. Zo hebben de nog levende Beatles John Lennon weer tot 'leven' kunnen wekken en de leden van Abba zichzelf – als avatars op het podium. Blokhuis heeft dit optreden in Londen bijgewoond, en wat hem daar-

bij opviel was dat de Abba-supportband, mensen van vlees en bloed, meer applaus kreeg dan de avatars. 'Zo zie je maar weer.' Intussen maken tools als Udio veel los bij artiesten ...

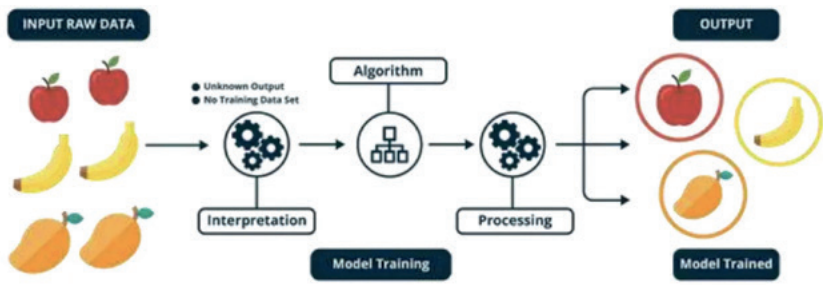
Data scrapen

Vanuit auteursrechtperspectief zijn twee vragen van belang, weet Blokhuis: is het trainen van een AI-tool (*input*) een inbreuk? En: kan de AI-tool (*output*) worden beschermd door een IE-recht? Te beginnen bij de eerste vraag. Hij laat ter ondersteuning een plaatje zien (figuur 3): appels, bananen en iets wat lijkt op peren. 'Ik heb dit niet afgesproken met Michiel, maar ook ik ben dol op fruit', lacht hij. 'De ruwe data zijn hier van belang, want die zijn *gescraped*; niet altijd door de AI-developers zelf, er zijn heel grote databanken beschikbaar die vaak worden gebruikt. Hierbij zijn twee auteursrechtelijke begrippen belangrijk: verveelvoudigen en

Is het trainen van een AI tool een inbreuk?

Figuur 3

openbaar maken. Neem Midjourney en de data die deze tool gebruikt; daarvan weten we in feite niet welke dat zijn, daar is geen transparantie over – al moet dat straks wel als de AI Act in werking treedt. Op basis van de output kun je er wel achter komen. Bijvoorbeeld als het gegenereerde beeld (op basis van film x) heel erg lijkt op het origineel (film x). Dan moet er getraind zijn met het originele beeld. Midjourney neemt het wat dit betreft niet zo nauw. De vraag is dan: bij het scrapen wordt er gekopieerd, maar is dat in het trainingsproces ook het geval? Of worden er “tijdelijke kopieën” gemaakt?”

Pending legislation

Is er sprake van verveelvoudiging, dan heb je toestemming nodig, vervolgt Blokhuis. ‘Tenzij er een uitzondering van toepassing is. In de Verenigde Staten heet dat *fair use*. Dit heeft al gespeeld bij Google Books, dat boeken scande om er online snippets van te laten zien. Dat werd toegestaan, want het bedrijf bood geen bibliotheekdiensten aan en was daarmee geen concurrent

voor de bibliotheek. Op de vraag of er bij het trainen van een AI-tool sprake is van fair use ... Er lopen in de VS momenteel twintig rechtszaken, waaronder Getty Images (US) versus Stability (beeld), Universal versus Anthropic (muziek), Doe 1 versus Github (software) en The New York Times versus Microsoft en OpenAI (nieuwsberichten).’ Wie dit wil bijhouden, moet kijken op chatgptiseatingtheworld.com, tipt Blokhuis. Hij raadt het aan om dit te volgen, want stel dat er wordt gezegd: dit is niet toegestaan? ‘Wat moet er dan met die getrainde datasets gebeuren? Volgens mij kun je een dataset niet “ontleren”, dus moet die dan worden vernietigd?’ Of het trainen van een AI-tool een inbreuk is, daarop kan hij dus geen antwoord geven. ‘Het is *pending legislation*. Wachten op jurisprudentie die uit de lopende zaken gaat komen.’

Maker = mens

De tweede vraag dan, of de AI-tool-output auteursrechtelijk is beschermd. Blokhuis gebruikt hier de werktuets

‘Vroeger hoefde je je niet eens af te vragen wie wat had gemaakt en of het auteursrechtelijk was beschermd, nu is dat echt anders’

voor om punten af te vinken: *het werk is de eigen intellectuele schepping van de auteur; het gaat om vrije en creatieve keuzes van de auteur die tot uitdrukking zijn gebracht in het werk; en die auteur is mens*. ‘Dit laatste staat niet expliciet in de Europese wetgeving, maar iedereen is het daar wel over eens. De vraag of dit belangrijk is, is al een keer gesteld in de zaak David Slater versus dierenrechtenorganisatie PETA over de selfie die een makaak nam met de camera van de natuurfotograaf. Lag het auteursrecht bij Slater (vond Slater) of bij de makaak (vond PETA)?’ De rechtbank oordeelde in eerste instantie in het voordeel van Slater, ‘een makaak is geen mens’, maar de zaak kreeg nog een behoorlijk juridisch staartje. Uiteindelijk troffen de partijen een schikking. Een zaak waar AI bij betrokken was, is die van Zarya of the Dawn uit februari 2023. Kris Kashtanova had deze comic gemaakt met Midjourney en geregistreerd bij het US Copyright Office (USCO). Deze organisatie wist in eerste instantie niets van Midjour-

ney af en stond het werk toe, tot via sociale media duidelijk werd hoe het zat. Uiteindelijk werden tekst, selectie, coördinatie en rangschikking van de geschreven en visuele elementen beschermd, maar de afbeeldingen met Midjourney niet.

624 prompts

Een zaak later in 2023 kwam van Stephen Thaler, een computerscientist die zelf een AI-tool had gefabriceerd, daarmee een afbeelding had gegenereerd, en zei: deze AI-tool moet hier de rechten van krijgen. USCO is hierop gaan broeden: was hier menselijke input voor nodig, en zo ja, hoeveel dan? Het antwoord luidde: geen menselijke input, geen bescherming. Een zaak in de VS die in datzelfde jaar nogal wat stof deed opwaaien, was het digitale kunstwerk van Jason Michael Allen: Théâtre D'opéra Spatial. Hij won er een belangrijke kunstprijis mee, maar het leverde vooral juridische discussies op. 'Interessant is dat de maker 624(!) prompts heeft gegeven en daarna Photoshop en Gigapixel AI heeft gebruikt voor bewerking, maar hij heeft alleen auteursrecht gekregen op wat hij zelf heeft gedaan, niet op de hele afbeelding.'

Aan de andere kant van de wereld, in Zuid-Korea, hebben ze ook een soort USCO, en daar werd een complete door AI gegenereerde film (Suro's Wife) auteursrechtelijk beschermd. 'Met dank aan het kunnen aantonen van het aantal stappen van het maakproces waarbij ook eigen input een rol speelt, zoals in editing en consistente prompt engineering, en de ontwikkeling van een eigen small language model. Dit geeft meteen aan hoe arbitrair het eigenlijk is', aldus Blokhuis.

Creatieve proces documenteren

In China waren ze zelfs iets eerder, zo kwam vrij recent aan het licht. In 2018 en 2019 waren er al zaken, en daaruit blijkt onder meer dat een uitspraak kan afhangen van de rechter die je zaak behandelt en hoezeer je de stappen in het creatieve proces kunt laten zien. 'Dat geldt overigens ook voor niet-AI-gegenereerde creatieve uitingen', stelt Blokhuis. 'Vroeger hoefde je

Terugblikpagina

De organisatie van de VOGIN-IP-lezing heeft op haar website een terugblikpagina gemaakt, met onder meer de presentaties van de sprekers, foto's van het evenement en tweets over de lezing die op 18 april zijn verschenen.

je niet eens af te vragen wie wat had gemaakt en of het auteursrechtelijk was beschermd, nu is dat echt anders. Zelfs kleding kun je met AI ontwerpen. De creatieve processen voorafgaand aan een werk worden reuzebelangrijk.' Zijn advies aan makers in deze kunstmatige tijden: documenteer je creatieve proces, anders kun je later een bewijsprobleem hebben en geen auteursrecht claimen. 'Er lopen (nog) geen procedures over in Nederland, maar het wordt heel interessant om te zien hoe dit zich gaat ontwikkelen.'

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. In de volgende IP lees je een verslag van de andere lezingen, en van enkele workshops.

Eef Evers

Eef Evers

John van de Pas, sinds kort de nieuwe voorzitter van VOGIN, zette tijdens de VOGIN-IP-lezing Eric Sieverts in het zonnetje vanwege diens 'ongevende inzet en knowhow'. Sieverts is vanaf de eerste editie de kartrekker van de VOGIN-IP-lezing. Ook was hij jarenlang redacteur van vakblad IP.

Eef Evers

Eef Evers

Eerder in IP

IP publiceerde al interviews met twee sprekers als voorproefje van de VOGIN-IP-lezing:

- > Jantien Borsboom: samen werken aan een veilige online publieke ruimte
- > Pieter Woltjer: zoektocht naar voorouders door linked data steeds makkelijker

Je kunt deze artikelen lezen in het digitale magazine IP #3-2024 of in het archief op informatieprofessional.nl.

'Ik wil de profes en de a bij elkaar bren

Erik van Rietschoten werd informatiemanager vanwege zijn interesse in hoe mensen samenwerken in bedrijven en organisaties. Zijn werkgever, De Goudse Verzekeringen, gaat binnenkort over op een nieuwe werkwijze, waarbij Van Rietschoten de medewerkers in dit nieuwe werkproces begeleidt. Ook werkt hij aan strategische innovaties voor verzekeringsdiensten en -producten.

HOE BEN JE IN DIT VAK GEROLD?

'Ik ben drie keer van school geschorst ... In die tijd heb ik tweeënhalve jaar hamburgers gebakken bij McDonald's. Uiteindelijk kwam ik via een postkamervakantiebaantje in 1991 in dienst bij De Goudse. Ik begon als datatypist op de zorgafdeling. Toen in 1993 wijzigingen in de WAO werden ingevoerd, moesten verzekeraars snel een nieuw product ontwikkelen. Voor het maken van de

Anneke de Maat
Freelance tekstschrijver
en communicatieadviseur

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers – van vakgebied en werkgever tot functie-inhoud en takenpakket. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door.

'Ik heb veel spijt gehad van het niet afmaken van mijn schoolopleidingen. In de tijd dat ik projectleider was, ben ik alsnog gaan studeren'

IPaspoort

Naam en leeftijd: Erik van Rietschoten (56)

Opleidingen: bedrijfskunde aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (cum laude) én bedrijfskunde aan De Haagse Hogeschool (cum laude); promotie bedrijfs-ethiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Huidige functie: informatiemanager bij De Goudse Verzekeringen en freelance universitair docent VU Amsterdam

Wordt blij van: 'dingen waar ik hard over moet nadenken om ze te begrijpen, vooral als het gaat over hoe mensen met elkaar samenwerken'

Ergert zich aan: 'politiek die mensen tegen elkaar opzet'

Inspiratiebron: 'filosofie en wandelen door de duinen en langs de zee'

sionele cademische wereld gen'

offertes en polissen moest een nieuw computersysteem worden opgezet. Dat vond ik interessant. Ik werd tester en kwam zo in aanraking met ICT. Vervolgens werd ik functioneel beheerder. Ik inventariseerde de behoeften van de medewerkers en ontwikkelde op basis daarvan de softwareapplicaties verder. We werkten vooral in projecten, en zo werd ik projectleider en daarna projectmanager.

Ik heb veel spijt gehad van het niet afmaken van mijn schoolopleidingen. In de tijd dat ik projectleider was, ben ik alsnog gaan studeren. In 2006 volgde ik een interne training over inkomensverzekeringen. Het college over arbeidsrecht vond ik zo inspirerend dat ik direct wilde gaan studeren. Omdat ik geen diploma's had, moest ik eerst een toelatingsexamen doen. Helaas was de inschrijfdatum daarvoor net verlopen ...

'Als informatie-manager kan ik bijdragen aan het verbeteren van de manier waarop mensen samen informatiesystemen ontwikkelen'

'Het is mijn rol om medewerkers te begeleiden in het nieuwe werkproces. Binnenkort wordt de naam van mijn functie enterprise coach'

Ik heb toen een brief geschreven om te vragen of ik het toelatingsexamen toch mocht doen. Dat is gelukt. Het was voor mij niet zwaar om werken en studeren te combineren, want studeren was voor mij het walhalla. Ik heb er enorm van genoten!'

WAAROM KOOS JE VOOR BEDRIJFSKUNDE?

'Bedrijfskunde gaat over hoe mensen met elkaar samenwerken in een bedrijf en samen iets van waarde creëren, ofwel iets zinnigs doen, voor een sociaaleconomische entiteit of voor de maatschappij. Ik vind het interessant te bestuderen hoe mensen samenwerken. Wat gebeurt er tussen mensen? Waarom doen ze dingen wel of juist niet? Wat voor processen gebruiken ze? Ik begon met het bestuderen van bedrijven, nu vind ik het ook interessant om grotere entiteiten te bestuderen, zoals de verzekeringssector als geheel.'

HOE WERD JE INFORMATIEMANAGER BIJ DE GOUDSE?

'Rond 2018 ging De Goudse over van projectmanagement naar een nieuw systeem met een nieuwe manier van werken. Ik moest toen solliciteren op een andere functie. Ik solliciteerde op de functie van informatiemanager omdat ik zo kan bijdragen aan het verbeteren van de manier waarop mensen samen informatiesystemen ontwikkelen. Als bedrijfskundige interesseert het mij vooral hoe mensen – voor welk doel dan ook – met elkaar samenwerken.'

WAT DOE JE ALS INFORMATIEMANAGER?

'Als informatiemanager ben ik bij De Goudse vooral gaan bijdragen aan de

overgang naar die nieuwe werkwijze. Ik deed al snel veel andere dingen dan waarvoor ik was aangenomen. In onze nieuwe werkwijze werken we niet meer met projecten. Het draait vooral om de vraag hoe je als organisatie een strategie maakt en uitvoert. Het maken en uitvoeren van een strategie is een continu proces, en als je dat op een *systematische* manier doet, kun je besparen op projectkosten. Bij het opstellen van een strategie werk je aan oplossingen. Bij De Goudse draait het om verzekeringsoplossingen: een verzameling verzekeringsproducten en -diensten die we combineren met informatietechnologie om ervoor te zorgen dat we deze goed kunnen verkopen en administreren en klanten er goed mee kunnen bedienen. Bij veel bedrijven is het niet zo duidelijk hoe ze hun strategie bedenken. Vaak wordt een strategie bedacht en afgevinkt, maar het realiseren daarvan gaat daarna niet vanzelf. Bij de oude werkwijze gingen wij bijvoorbeeld voor allerlei (lokale) problemen projecten opzetten. Zo ontstonden er veel projecten en was de connectie met de strategie niet meer duidelijk. Het is nu mijn rol om medewerkers het nieuwe systeem uit te leggen, ze te motiveren en ze te begelei-

den in het nieuwe werkproces. Binnenkort wordt de naam van mijn functie dan ook “enterprise coach”.’

AAN WAT VOOR INNOVATIES WERK JE EN WAT ZIJN DE UITDAGINGEN?

‘Ik heb De Goudse lang vertegenwoordigd in het innovatieplatform van het Verbond van Verzekeraars. Het Verbond onderzoekt bijvoorbeeld hoe verzekeraars én de samenleving kunnen inspelen op het veranderende klimaat. Klimaatverandering leidt tot nieuwe maatschappelijke risico’s. Verzekeraars zijn gewend om te gaan met risico’s en kunnen door te innoveren helpen bij het bedenken van nieuwe producten en diensten, maar als ze sectoraal willen innoveren, is het niet altijd even makkelijk om samen te werken. In het Nederlandse economische model zorgt concurrentie ervoor dat aanbieders van producten en diensten elkaar uitdagen meer kwaliteit te leveren of zaken of diensten goedkoper aan te bieden, maar soms heb je elkaar ook gewoon nodig. Dus de vraag is: hoe werk je dan toch samen om sectorale oplossingen voor klant en maatschappij te realiseren?

De uitdaging is dan vooral om samen

‘Als het je lukt om mensen inzicht te geven, dan blijkt de wereld niet zo ingewikkeld’

‘In de verzekeringssector zijn ethiek en AI twee ontwikkelingen waar ervaringen uit de professionele en academische wereld elkaar kunnen helpen’

te bepalen welke innovatieve technologie interessant is, om vervolgens samen tot een sectorale oplossing te komen die rekening houdt met de juridische randvoorwaarden die er zijn voor verzekeraars. In een aantal projecten was ik hierbij een van de leidende krachten en is het in het innovatieplatform gelukt om samen te werken aan innovatieve experimenten.

Op dit moment ben ik bij De Goudse bezig met het implementeren van het Scaled Agile Framework (SAFe). Dat is een middel dat je gebruikt om een strategie te bedenken, te maken en uit te voeren. SAFe is gemaakt om zo veel mogelijk mensen in de organisatie te betrekken bij het ontwikkelen en leveren van bedrijfsoplossingen in complexe en veranderlijke omgevingen. Ik vind het leuk om dat te begeleiden omdat het gaat over hoe mensen in een bedrijf met elkaar samenwerken.’

WAT IS JOUW KRACHT?

‘Ik zie snel mogelijkheden en verbanden, en kan dat goed aan mensen uitleggen.’

WAT IS DE AFGELOPEN JAREN VOOR JOU EEN BELANGRIJK INZICHT GEWEEST?

‘Als het je lukt om mensen inzicht te geven, dan blijkt de wereld niet zo ingewikkeld.’

JE COMBINEERT JE WERK BIJ DE GOUDSE NU MET WERKEN ALS UNIVERSITAIR DOCENT ...

‘Ik zie het als een mooie uitdaging om mijn professionele en academische loopbaan samen te brengen, zodat ik op beide plekken waarde kan leveren. Binnen bedrijven is er weinig tijd om te reflecteren, want het gaat daar vooral om productief te zijn. In de wetenschap daarentegen is er veel tijd om te reflecteren, maar behalve het empirisch onderzoek is er weinig ruimte om dingen uit te proberen. Inzichten uit beide werelden zijn echter belangrijk om de uitdagingen van deze tijd op te lossen. In de verzekeringssector zijn bijvoorbeeld ethiek en artificial intelligence twee belangrijke ontwikkelingen waar ervaringen uit de professionele en academische wereld elkaar verder kunnen helpen. Ik kan die twee werelden nu samenbrengen.’ <

De wet van Arre

‘Hetzelfde kraakheldere proza kom je tegen in wat de kers op de taart moet worden: Zuurmonds ontwerp voor een Algemene informatiewet (AI!)’

Mocht de val van het kabinet Rutte-III begin 2021 uiteindelijk leiden tot verbeteringen in de informatiehuishouding van de overheid, dan is dat in niet geringe mate de verdienste van Arre Zuurmond. Als eigenzinnige regeringscommissaris heeft hij een flinke slinger gegeven aan het bij de tijd brengen van de bestuurlijke informatiestromen.

Hoe zat het ook alweer? Het snoeiharde rapport van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag was aanleiding voor Ruttés derde kabinet om op te stappen. Dat rapport was er één in een lange reeks waarin werd signaleerd dat de informatiehuishouding van het rijk voor geen meter deugde. Voor iedereen was duidelijk dat de belangrijkste documenten in dit schandaal niet onvindbaar maar achtergehouden waren. Niettemin ging twintig jaar na de eerste alarmbellen dan toch iets worden gedaan aan de informatiehuishouding. Arre Zuurmond, bestuurlijk informatiekundige, oud-ombudsman van de gemeente Amsterdam en net met pensioen, werd bereid gevonden om als regeringscommissaris de verbeteringen aan te jagen. En aanjagen deed hij. Er kwamen speerpunten, een Informatie Academie en Ontbijt- en Keukentafelsessies: gespreksrondes met (ervarings)deskundigen die plaatsvonden in openbare bibliotheken door het hele land. Zuurmonds diagnose na dit alles: we kunnen de informatiestromen binnen de overheid wel verbeteren met wéér nieuwe IT-‘oplossingen’, alleen levert dat in een bureaucratisch, verkokerd ambtelijk apparaat niet op wat we willen. Je kunt een postkoets gaan aandrijven met een benzinemotor, maar dan is het nog steeds een postkoets. Wat nodig is, is een ingrijpende organisatieverandering. Opdat de overheid een responsieve overheid wordt die naast burgers staat, niet tegenover hen.

Daar schemert dan toch weer even de ombudsman in de regeringscommissaris door. Zo ook in het taalgebruik in zijn notities en rapporten. Alles gesteld in Algemeen Begrijpelijk Nederlands, zonder dat aalgladde bestuurderslingo (‘borgen’, ‘vol inzetten op’, ‘toekomstbestendig’, ‘bestuurlijke ophanging’) dat overheidsinformatie zo onbegrijpelijk maakt.

Hetzelfde kraakheldere proza kom je tegen in wat de kers op de taart moet worden: Zuurmonds ontwerp voor een Algemene informatiewet (AI!). Die wet moet meer samenhang aanbrengen tussen bestaande wetten omtrent overheidsinformatie, zoals de Archiefwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Wet open overheid, EU-richtlijnen en (niet te vergeten) de Grondwet. De concept-Memorie van toelichting besteedt ruim aandacht aan zaken waar IP-harten sneller van gaan kloppen: standaardisatie, informatiearchitectuur, een federatief datastelsel et cetera.

Omwille van een responsieve overheid dienen ambtenaren in de nabije toekomst te kunnen beschikken over een werkomgeving die is ingericht op werksoorten en niet op de organisatie. Die omgeving helpt hen te voldoen aan wetgeving over openbaarheid, privacy, beveiliging en archivering. Klinkt goed. Des te betreurenswaardiger is het dat Arre Zuurmond, wiens aanstelling al in blessuretijd verkeerde, nu om gezondheidsredenen moet stoppen met zijn goede werk. Volledig herstel is mogelijk, voegde hij er op LinkedIn aan toe. Ik hoop vurig dat dat werkelijkheid wordt, voor hemzelf en voor 's rijks informatiehuishouding.

De tekst van deze column, inclusief linkjes, en de gesproken versie ervan vind je in het archief op informatieprofessional.nl.

Frank Huysmans
Bijzonder hoogleraar Information Society aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

Een decennium researcher-in-residence

'Gelijkwaardige en warme

Sinds 2014 nodigt de KB jaarlijks twee beginnende onderzoekers uit om zes maanden onderzoek te komen doen met datasets van de nationale bibliotheek. De onderzoekers, vaak afkomstig uit de digital humanities, kunnen voor hun eigen onderzoeksproject gebruikmaken van de inhoudelijke en technische kennis die zich in de KB bevindt. Op haar beurt kan de KB leren van de wensen en methoden van de wetenschappers om haar dienstverlening te optimaliseren. Terugblik op tien jaar researcher-in-residence.

Marijn Biekart

Junior AI-onderzoeker bij de KB, de nationale bibliotheek

Laten we bij het begin beginnen: waarom wordt het researcher-in-residenceprogramma in eerste instantie opgezet? Eigenlijk ligt de oorsprong ervan nog zo'n tien, vijftien jaar vóór de start in 2014, als internet de verankerde wetenschappelijke methoden compleet door elkaar schudt. De oorspronkelijke wetenschappelijke gebruiker van de diensten en collecties van de KB, veelal afkomstig uit de geesteswetenschappen, doet vooral onderzoek met of naar de fysieke materialen in de collectie, maar door de digitale revolutie verandert dit compleet. De bibliotheek is plotseling in staat om gedigitaliseerd materiaal in grote volumes beschikbaar te stellen. Hoe kan

'De oorsprong ligt nog zo'n tien, vijftien jaar vóór de start in 2014, als internet de verankerde wetenschappelijke methoden door elkaar schudt'

een onderzoeker hier gebruik van maken? Met welke uitdagingen gaat deze digitale transformatie gepaard? Welke kansen voor geesteswetenschappelijk onderzoek liggen er? Er zijn veel vragen die moeten worden beantwoord. Digitale objecten kun je immers op een heel andere manier bestuderen dan fysieke.

Computationale methoden

Als reactie op deze ontwikkelingen ontstaat in de wetenschap een interdisciplinair onderzoeksveld waarin computationele methoden worden gebruikt

om traditionele vragen in de geesteswetenschappen te beantwoorden. Deze nieuwe methoden leiden ook tot een verandering in de manier waarop de KB onderzoekers benadert: diensten moeten niet voor, maar *met* onderzoekers worden ontwikkeld. Met name dankzij de inspanning van KB-collega Lotte Wilms wordt het researcher-in-residenceprogramma opgezet. Het doel hiervan is om de dienstverlening aan onderzoekers te verbeteren en om samenwerkingen te stimuleren.

Door onderzoekers uit te nodigen op locatie onderzoek te doen met digitale bronnen, krijgt de KB een betere indruk van de behoeften van deze doelgroep. Een aangename bijkomstigheid is dat de bibliotheek op haar beurt kan profiteren van de inhoudelijke en technische expertise van de gastonderzoekers. De resultaten van de onderzoeksprojecten kunnen daarnaast beschikbaar worden gesteld in het KB Lab, het experimentele onderzoeksplatform van de KB. Hier worden tools, datasets en tutorials gepubliceerd die door en voor gebruikers van de digitale collecties van de KB zijn ontwikkeld. Iedereen die geïnteresseerd is, zowel wetenschappers als hobbyonderzoekers, kan in het KB Lab meer leren over het onderzoek dat in de bibliotheek wordt verricht (wat zich overigens niet beperkt tot researcher-in-residenceprojecten).

Hulp bij het programmeren

Die wisselwerking tussen gastonderzoekers en KB-medewerkers gaat echter twee kanten op: onderzoekers profiteren ook van de inhoudelijke en technische kennis van KB'ers. Zij worden zowel ondersteund door een inhoudelijk expert als door een technisch ontwikkelaar vanuit de bibliotheek.

samenwerking contacten'

Zo maken veel onderzoekers, die doorgaans vooral theoretisch zijn opgeleid, gebruik van hulp bij het programmeren. Uit een externe evaluatie van het researcher-in-residenceprogramma in 2019, geschreven door Michael Gasser, blijkt dat de eerste gastonderzoekers het programma voornamelijk zien als een plek waar computer- en geesteswetenschappen elkaar ontmoeten. Latere gastonderzoekers beschouwen het meer als een kans om iets nieuws te leren in het veld van digital humanities. Daarnaast toont de evaluatie aan dat gastonderzoekers hun project als een gelijkwaardige samenwerking zien tussen de KB en henzelf.

Samenwerking diverse universiteiten

Verder versterkt het researcher-in-residenceprogramma de nationale infrastructuur, doordat wordt samengewerkt met onderzoekers van verschillende universiteiten. Inmiddels bestaat er een hechte relatie tussen de KB en diverse gastonderzoekers, en weten zij elkaar te vinden als dat nodig is. Zo vormden KB-collega's en eerdere gastonderzoekers afgelopen najaar een onderzoeksgroep voor een project rondom large language models (de drijvende kracht achter generatieve AI, zoals ChatGPT). De groep onderzocht het gebruik van generatieve AI

'Als knooppunt tussen wetenschap, erfgoed en de openbare bibliotheeksector is een sterk netwerk voor de KB van onschatbare waarde'

om met natuurlijke taal de KB-collecties te doorzoeken in plaats van met trefwoorden (zie IP #2-2024). De KB koestert dit soort samenwerkingen. Als knooppunt tussen wetenschap, erfgoed en de openbare bibliotheeksector is een sterk netwerk voor de KB van onschatbare waarde.

Voorbeeld voor andere instellingen

In 2014 wordt het researcher-in-residenceprogramma dus een feit. Met dit programma, in combinatie met het KB Lab, fungeert de KB als voorbeeld voor andere nationale bibliotheken en onderzoeksinstellingen. Hoewel veel inspiratie wordt opgedaan bij de British Library, is de KB voorloper op het gebied van experimenteel digitaal onderzoek binnen de GLAM (Galleries, Libraries, Archives and Museums)-gemeenschap. Daarbij komt dat de KB andere instellingen in de sector helpt met het opzetten van onderzoekslabs. Zo schrijft Lotte Wilms over haar ervaringen met het oprichten van het KB Lab, hetgeen – in samenwerking met andere experts – resulteert in het boek *Open a GLAM Lab*. De KB is trots op het feit dat ze digitaal geesteswetenschappelijk onderzoek op deze manier vooruit kan helpen en een inspiratiebron kan zijn voor andere GLAM-instellingen.

Automatische beeldherkenning

Natuurlijk wordt ook inhoudelijk van de onderzoeksprojecten binnen het programma veel geleerd en ontstaan mooie samenwerkingen. In tien jaar tijd komt een breed scala aan onderwerpen voorbij. Denk aan onderzoeken naar genderstereotypes in kranten, verbetering van optical character recognition (OCR), de representatie van Nederlandse musea op het internet en verrijkingen van muzikale vermeldingen in kranten. Een goed voorbeeld van een project dat de doelen van het researcher-in-

residenceprogramma ondersteunt, is dat van de gastonderzoekers in 2017, Melvin Wevers en Thomas Smits. Of beter: *projecten*, want het betreft een combinatie van twee onderzoeken: *Combining textual content and non-textual features of digitized newspaper advertisements to study historical developments in the Dutch consumer society* en *Illustrations to photographs: using computer vision to analyse news pictures in Dutch newspapers, 1860-1940*. Het is de eerste keer dat het programma ruimte biedt voor het gelijktijdig uitvoeren van projecten, met een grote mogelijkheid tot kruisbestuiving als gevolg.

‘Hoewel veel inspiratie wordt opgedaan bij de British Library, is de KB voorloper op het gebied van experimenteel digitaal onderzoek binnen de GLAM’

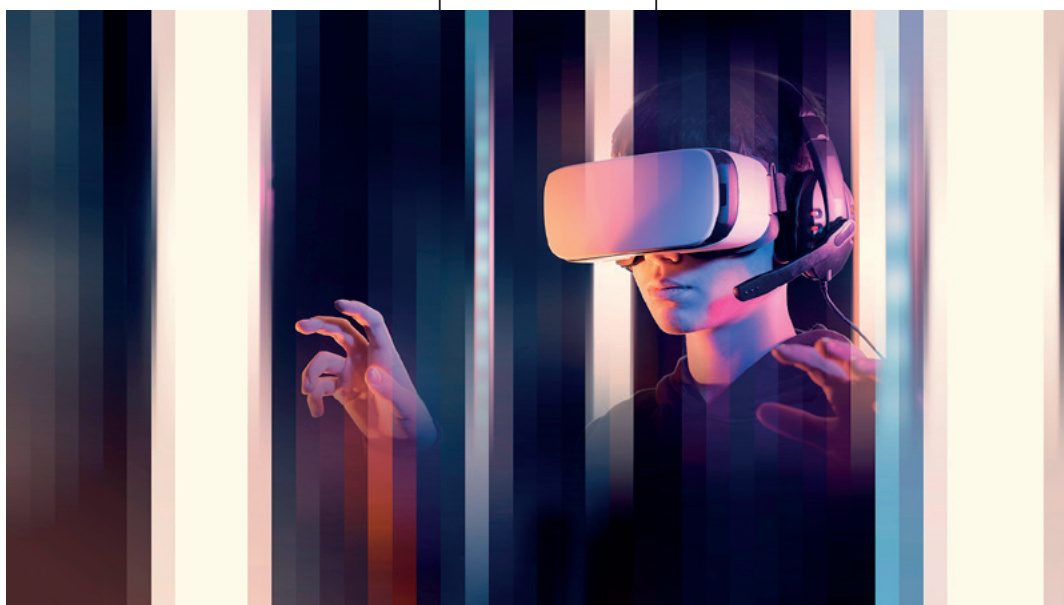
snel handen en voeten te geven aan de voorstellen, leveren de projecten twee prototypes op die kunnen worden gebruikt om visueel aan de slag te gaan met een deel van de collectie. Dit is natuurlijk een mooie uitkomst, maar de goede samenwerking die tijdens de residentie tot stand komt, is voor de KB een hoogtepunt. Er is namelijk niet alleen warme contact tussen de onderzoekers en de KB, maar ook tussen Melvin Wevers en Thomas Smits onderling. Zo zijn zij beiden betrokken bij het eerdergenoemde onderzoek naar generatieve AI en werkten ze na hun residentie meerdere keren samen aan publicaties.

onderzoeksprojecten binnen het researcher-in-residenceprogramma. Er wordt bijvoorbeeld voor het eerst onderzoek uitgevoerd met de born digital collectie van de KB, zoals gastonderzoeker in 2023 Jesper Verhoef (Erasmus Universiteit Rotterdam) doet met de LGBTQ+-webcollectie (zie IP #9-2023). Op basis van hyperlinkanalyse weet hij nieuwe inzichten te vergaren over de online wereld van de Nederlandse LGBTQ+-gemeenschap.

Immersieve technologie en bias

Een andere nieuwe toepassing voor KB-collecties is immersieve technologie, een verzamelnaam voor technieken waarmee iemand in een ervaring wordt ‘ondergedompeld’, zoals bij virtual reality. Gastonderzoeker in 2022 Willemijn Elkhuzen (TU Delft) deed onderzoek naar het gebruik van immersieve technologie voor het ‘ervaren’ van pop-upboeken.

Op dit moment is gastonderzoeker Lucas van der Deijl (Rijksuniversiteit

Beide onderzoeksprojecten gaan over automatische beeldherkenning en -analyse, iets waar de KB dan nog weinig ervaring mee heeft. Hierdoor ontstaat een vruchtbare samenwerking tussen de twee onderzoeksteams (beide bestaande uit een onderzoeker en een ondersteuner vanuit de KB). Door

‘In tien jaar komt een breed scala aan onderzoeken voorbij, zoals naar genderstereotypes in kranten en verbetering van optical character recognition’

Volwassen programma

Inmiddels is het researcher-in-residenceprogramma uitgegroeid tot een volwassen programma waar onderzoekers uit verschillende disciplines op afkomen. Het biedt kansen aan jonge academici voor wie residentie een boost kan zijn voor hun carrière. Verder is het programma er de laatste jaren meer op ingericht om aan te sluiten op de Onderzoeksagenda van de KB en op de doelen van samenwerkingspartners, zoals Cultural AI Lab. Op deze manier wordt het ingezet om verschillende terreinen van de KB te laten samenkomen.

Omdat de nationale bibliotheek inmiddels veel meer weet over onderzoek doen met of naar digitale collecties dan tien jaar geleden, veranderen ook de

Groningen) bezig met zijn onderzoek naar theateredities uit de periode 1500-1700 uit de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). Hij wil van deze selectie een gestandaardiseerd corpus maken dat aan internationale voorschriften voldoet. Omdat toneel uit deze periode een internationaal karakter had, is het interessant om het corpus in een internationale context te kunnen bestuderen. Daarnaast worden door dit project de internationale banden van de KB versterkt. Later dit jaar zal het tweede researcher-in-residenceproject van 2024 van start gaan. Vicky Breemen en Kelly Breemen (beiden Universiteit Utrecht) zullen onderzoek gaan doen naar bias in de collecties van de KB. Een belangrijk thema waarmee de KB actief bezig is.

De rol van AI

Omdat de KB, zoals gezegd, nu veel meer over digital heritage weet dan tien jaar geleden, verandert langzaam de insteek van het researcher-in-residenceprogramma. In de afgelopen jaren is er veel van gastonderzoekers geleerd, waardoor de KB nu redelijk goed op de hoogte is van ontwikkelingen binnen het veld. Daarmee verschuift ook de focus naar het ontdekken van nieuwe onderzoeksmethoden en nieuwe toepassingen voor de digitale collecties. Zoals het gebruik van immersieve technologie. Verder is de KB geïnteresseerd in de rol die AI kan spelen voor onderzoekers die met de collecties aan de slag willen.

Wat de afgelopen jaren keer op keer duidelijk is geworden, is dat de samenwerking tussen gastonderzoekers en de KB een goede manier is om twee werelden, wetenschap en erfgoed, met elkaar te verbinden. Samen komen we nu eenmaal verder dan alleen.

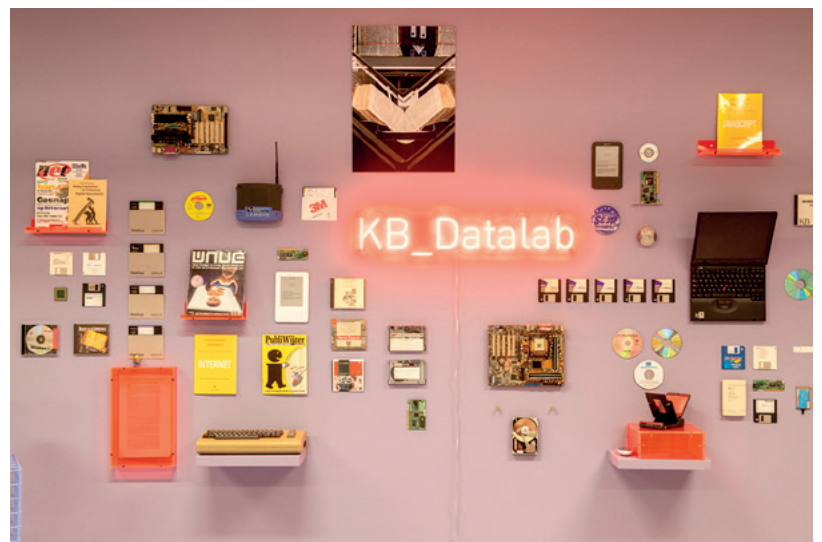
Interne evaluatie

Omdat de wetenschap constant aan verandering onderhevig is, is het goed om het researcher-in-residenceprogramma niet te zien als een statisch iets. Momenteel wordt het daarom intern geëvalueerd: de KB wil blijven leren van onderzoekers, op een manier die past bij deze tijd. De toekomst van het programma kan dus op verschillende manieren worden ingevuld. Hoe dat er ook komt uit te zien: de KB hoopt te kunnen blijven leren van de wetenschap en haar netwerk te kunnen blijven onderhouden en uitbreiden.

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

‘Het programma biedt kansen aan jonge academici voor wie residentie een boost kan zijn voor hun carrière’

Summerschool en KB_Datalab

Het researcher-in-residenceprogramma is niet de enige manier waarop de KB (jonge) wetenschappers bedient. Zo wordt in juni 2024 de eerste in-house Summerschool Digitale Collecties georganiseerd, waar beginnende onderzoekers wegwijs worden gemaakt in de digitale collecties van de KB en waar ze kunnen leren hoe ze deze bronnen kritisch tegen het licht kunnen houden. Op het moment van publicatie is de inschrijving voor de Summerschool helaas al gesloten, maar via het KB Lab-platform kun je op de hoogte blijven. Op dit platform zullen ook tutorials worden gepubliceerd die tijdens de Summerschool worden gebruikt.

Een andere nieuwe ontwikkeling voor onderzoekers die van de digitale collecties gebruik willen maken, is het in februari dit jaar geopende KB_Datalab. Dit is een werkruimte in de KB in Den Haag waar onderzoekers toegang kunnen krijgen tot beschermde digitale collecties. In het lab kan onder bepaalde voorwaarden computationeel onderzoek worden gedaan met data die vanwege auteursrecht of privacyregels, of om andere redenen, buiten de KB niet toegankelijk zijn. <

‘Omdat de wetenschap constant aan verandering onderhevig is, is het goed om het programma niet te zien als een statisch iets’

Deel 7 artikelenserie over kunstmatige intelligentie

Omgaan met AI: vier cases

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt ingegaan op veranderingen in de organisatieprocessen, de informatieprofessie en het persoonlijke informatiewerk ten gevolge van artificial intelligence. Dit is het zevende deel, met een aantal praktische voorbeelden.

Simon Been

Directeur van het Papieren Tijger Netwerk
en spreker/trainer/auteur
over AI in het informatiedomein

Kunstmatige intelligentie heeft vele gezichten, van het slim interpreteren van gestructureerde data en het geven van antwoorden op basis van onnoemelijke hoeveelheden teksten tot het doorgronden en zelfs genereren van beeldmateriaal. Die veelzijdigheid zie je ook als je binnen organisaties vraagt naar de eigen ervaringen. De ene organisatie is nog bezig een fundament

te leggen, de andere zet vooral experimenten uit, en sommige hebben AI geïntegreerd binnen de processen. In die volgorde gaan we vier organisaties langs. Daarmee verkennen we de impact van AI op de domeinen erfgoedbeheer, overheidsadministratie, persoonlijke ontwikkeling en waterschapmanagement, gericht op het optimaliseren van processen, toegankelijker maken van in-

formatie en bieden van nieuwe inzichten die voorheen onbereikbaar waren. Niet onbelangrijk: de informatie is gebaseerd op gesprekken met betrokkenen en presentaties tijdens Heterdaadsessies van het Papieren Tijger Netwerk, deels na en deels pal vóór verschijning van het *Voorlopig standpunt voor Rijksorganisaties bij het gebruik van generatieve AI*.

– CASUS –

FUNDAMENT LEGGEN

Gemeente Zoetermeer

In de gemeente Zoetermeer wordt AI al maanden gezien als een belangrijk en zich snel ontwikkelend thema. Martijn de Groot, afdelingshoofd Informatie & Automatisering, stelt dat de gemeente streeft naar een breed begrip en integratie van AI binnen haar organisatie. Het team wil ervoor zorgen dat AI niet alleen een tool is voor ‘technici’, maar dat het toegankelijk en begrijpelijk wordt voor iedereen in de organisatie. Hun benadering is gebaseerd op drie primaire doelen. Ten eerste het streven naar een breed kennisniveau binnen de hele organisatie, waarbij de nadruk ligt op het demystificeren van AI en het praktisch toepasbaar maken voor diverse functies. Hierbij is er bijzondere aandacht voor de duurzame inzetbaarheid van medewerkers, met een focus op het up-to-date houden van hun vaardigheden zodat ze relevant blijven in hun werk. Het tweede doel betreft het ethisch gebruik van AI, waarbij vraagstukken rondom privacy en de ethische implicaties van technologie aan de orde komen. Zoetermeer werkt aan een kader voor ‘fatsoenlijk gebruik’ van AI. Het is een voortdurende dialoog binnen de organisatie, gericht op het vinden van

een evenwicht tussen technologische vooruitgang en bescherming van individuele rechten.

Vertaling naar businesscases

Het derde en laatste doel is het vertalen van de belofte van AI naar concrete businesscases. Er is in Zoetermeer een sterke nadruk op het realistisch benaderen van AI-toepassingen met het oog op daadwerkelijke verbeteringen in dienstverlening en efficiëntie. Hoewel AI veel potentieel heeft volgens De Groot, zijn er tegelijk praktische uitdagingen die de implementatie bemlemmen. Zo sneuvelde de operationalisering van de eerste businesscase. Robotisering en AI gingen hand in hand en moesten voor ongeveer 200.000 euro structureel per jaar aan besparing gaan zorgen bij de financiële afdeling. De businesscase lag klaar, de datascientist was aan het werk, alles draaide in pilot, en daarna ... ‘Het liep vast op de realiteit van leveranciers die niet kunnen leveren, contracten die we niet krijgen aangepast en verouderde software. Hierdoor kunnen we een bepaalde koppeling niet maken, en leveranciers bewegen daar dus ook niet in mee.’

In Zoetermeer ligt de nadruk op het demystificeren van AI en het praktisch toepasbaar maken voor diverse functies

Nelson Mandelabrug Zoetermeer

Jonge ambtenaren

In de praktijk heeft Zoetermeer diverse initiatieven ondernomen om AI te integreren en te promoten. Een voorbeeld hiervan is een lunchlezing over AI, die goed werd ontvangen en waarbij de focus lag op het toegankelijk maken van informatie over AI vanuit verschillende invalshoeken. Verder heeft de gemeente samengewerkt met De Haagse Hogeschool voor een bijeenkomst die gericht was op het vergroten van het inzicht in de mogelijkheden en risico's van AI. Deze initiatieven worden ook ondersteund door jongere medewerkers, zoals de club voor Jonge Ambtenaren, genaamd Sweet, om beter te begrijpen hoe AI de toekomst van werk kan beïnvloeden.

Het is een voortdurende dialoog, gericht op het vinden van evenwicht tussen technologische vooruitgang en bescherming van individuele rechten

Zonsondergang Noord-Aa Zoetermeer

– CASUS –

EXPERIMENTEREN Provincie Zuid-Holland

Guido Scheuerman, adviseur Innovatie bij de provincie Zuid-Holland, vertelt over toepassing en overwegingen rondom generatieve AI binnen de organisatie. Hij baseert dat op een stevige analyse van de technische specificaties, juridische uitdagingen en ethische overwegingen. Het streven naar evenwicht tussen innovatie en voorzichtigheid wordt meteen duidelijk. Na de onvermijdelijke juridische en ethische vraagstukken – zo wijst hij op de eis dat persoonlijke gegevens op verzoek moeten kunnen worden verwijderd, en op de strengere eisen en hogere kosten ten gevolge van de Europese AI Act – legt Scheuerman uit dat de provincie Zuid-Holland toewerkt naar een model-agnostische architectuur. Dit houdt in dat de provincie flexibel wil zijn in haar keuze van AI-modellen, afhankelijk van zowel de technische fit als de juridische en ethische conformiteit.

Schakelen tussen aanbieders

Er wordt gewerkt via Microsoft met OpenAI omdat die combinatie de garantie geeft dat de gegevens niet als trainingsdata in de modellen terechtkomen, maar Scheuerman wil kunnen

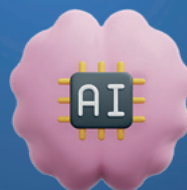
schakelen tussen verschillende aanbieders, zoals Anthropic, Mistral en (modellen van) Meta. Het doel is om op korte termijn te kunnen reageren op veranderende omstandigheden, zoals nieuwe wetgeving of veranderingen in de publieke opinie over privacy. Tegelijkertijd tempert hij de verwachtingen: ‘We hebben nog niet kunnen ontdekken hoe we dat op een eenvoudige manier kunnen doen bij andere leveranciers. Ook is breedschalige inzet op dit moment alleen mogelijk via de interface van Microsoft en Azure.’

Daarnaast streeft de provincie naar transparantie in hoe beslissingen worden genomen met de hulp van AI, met name in processen zoals vergunningverlening en subsidietoekenning. Dit sluit aan bij bredere discussies over de rol van AI in de publieke sector, waarbij de noodzaak om publieke waarden zoals duurzaamheid en eerlijke arbeidsomstandigheden te handhaven centraal staat.

Eigen interne chatbot

Scheuerman bespreekt verschillende mogelijkheden van AI binnen de provincie, van prille experimenten tot praktische toepassingen. Een van de

De bot moet interne processen zoals documentbeheer verbeteren en tegelijkertijd zorgen dat persoonsgegevens en trainingsdata correct worden behandeld

belangrijkste initiatieven is de ontwikkeling van een eigen interne chatbot die zou voldoen aan strenge privacyrichtlijnen en publieke waarden. Dit moet interne processen zoals documentbeheer verbeteren en tegelijkertijd zorgen dat persoonsgegevens en trainingsdata correct worden behandeld. Die bot kan dan ook in Teams worden aangeboden, gratis voor werk. De provincie hanteert al een leaflet voor verantwoord omgaan met ChatGPT, en veel van die regels zullen ook van kracht blijven bij de eigen variant.

Een andere toepassing die in ontwikkeling is, betreft het bevragen van ongestructureerde data in het provinciale archief via natuurlijke taal. Er is immers een gigantisch digitaal archief binnen de provincie. Dit project, getiteld Ask Your PDF, is gericht op het verbeteren van de toegankelijkheid van documenten door ze doorzoekbaar te maken via een simpele interface, waarbij vragen direct aan een document kunnen worden gesteld. ‘Stel je voor dat een collega mij een document stuurt van 150 bladzijden en ik binnen twee uur moet reageren, dan is zo’n tool natuurlijk wel handig om heel specifiek over dat document een aantal vragen te kunnen stellen.’

Projectdocumentatie

Een volgende stap waarmee de provincie aan de slag gaat, is een beperkte set ongestructureerde data doorzoekbaar maken voor een specifiek doeleind. Dat is met name interessant voor een team, een project of een ‘opgave’. Denk bijvoorbeeld aan de aanleg van de RijnlandRoute, een grote provinciale weg. Dit heeft jaren geduurd en er is een groot besluitvormingstraject aan voorafgegaan. Stel dat je die projectdocumentatie kunt vragen: ‘Geef mij een overzicht van hoe de besluitvorming heeft plaatsgevonden rondom dit tracé.’

Bij de analyse van deze use case kwam volgens Scheuerman een saillant vraagstuk naar boven: regelmatig wordt een document helemaal door het geijkte voorbereidingsproces heen geleid, maar komt er nooit besluitvorming. Zo’n document heeft geen definitieve status. Het blijft een soort concept.

Een toepassing die in ontwikkeling is, betreft het bevragen van ongestructureerde data in het provinciale archief via natuurlijke taal

Het Groene Hart Randstad

Foto: COB

Wat moet je daarmee? Zijn dat data die je wilt bevragen? Of is dat niet relevant? In zijn woorden: ‘De rol van metadata is dus heel belangrijk. En dat geeft ook meteen problemen, want in de praktijk zijn metadata niet altijd – zeg ik voorzichtig – op orde. Dat betekent dat je als informatieprofessional nu een extra stok hebt om de organisatie mee te slaan: “Jongens, als jullie dit willen, dan moeten we hier toch echt iets aan doen!”’

Gestructureerde data bevragen

Maar niet alleen ongestructureerde data zijn goed te bevragen, ook gestructureerde. Je kunt het schema van je database – hoe die database eruitziet, met welke tabellen en dergelijke – in ChatGPT of een ander taalmodel stoppen en vervolgens vragen stellen. Het model vertaalt dat schema plus zo’n vraag naar een heel simpele SQL-querie. Die kun je vervolgens zelf uitvoeren. Het taalmodel rekent zelf dus niet, maar instrueert de database om iets uit te rekenen. Het antwoord van de database wordt door het taalmodel weer in een duidelijke zin vertaald. Hier zitten zelden fouten in, mits natuurlijk het schema begrijpelijk is met de juiste tabelnamen en misschien wat meer context. Zo’n aanpak kan snelle en juiste antwoorden geven op veelgestelde vragen als: ‘Kun je mij bij hectometerpaal X op de N-zoveel aangeven wie verantwoordelijk is voor het beheer van dat object?’

Retrieval augmented generation

Een potentiële use case die nog in de kinderschoenen staat, is interactie met

geodata. De provincie heeft heel veel kaarten en zelfs virtuele ruimtes, 3D-modellen van de fysieke omgeving en een enorme opdracht met betrekking tot vraagstukken rond de omgeving en de fysieke ruimte. Interactie met kaarten, met 3D en met virtual reality, is dan ook een reëel thema waarop meerdere mensen zitten. ‘Je zou [door vraagstellingen] iets in die kaarten en in die virtuele ruimtes kunnen visualiseren waar je vervolgens met z’n allen mee aan de slag gaat.’

De methodiek die de provincie wil toepassen, maakt gebruik van metadata en heet retrieval augmented generation, een methodiek die al vaker langskwam in deze artikelenreeks. Dit betekent dat niet de documenten zelf in een taalmodel gaan, maar dat ze doorzoekbaar worden gemaakt op basis van vectoren. De AI zoekt dus uitsluitend in stukjes tekst uit die documenten. Die losse fragmenten plus de originele vraag en eventueel nog het gesprek dat al gevoerd is volstaan. Het taalmodel, GPT-4, GPT-3 of ChatGPT, komt met een antwoord. Een voordeel hiervan is tevens dat aan bronvermelding kan worden gedaan, zelfs tot op paginiveau. ‘Je moet wel ervoor zorgen dat je die zoekdatabases actueel houdt,’ waarschuwt Scheuerman, ‘en dat de inzet van taalmodellen voldoet aan bijvoorbeeld de Archiefwet en de AVG.’ Scheuerman sluit af met de opmerking dat hoewel andere overheden soortgelijke uitdagingen en kansen ervaren bij het gebruik van AI, de specifieke toepassingen en oplossingen vaak uniek zijn voor elke organisatie.

De rol van metadata is heel belangrijk, maar deze zijn niet altijd op orde. Dat betekent dat je als informatieprofessional een extra stok hebt om mee te slaan

De voorgaande delen van deze serie lezen?

Je vindt ze in het online archief op informatieprofessional.nl.

> Deel 1:

Je staande houden ‘in de AI Wars’

> Deel 2:

Manusje-van-alles en sparringpartner

> Deel 3:

Impact AI op functies en taken in de informatieprofessie

> Deel 4:

Magistrale magie – EU versus AI

> Deel 5:

Drie praktijkgevallen: Interactie, Metadata en Structurering

> Deel 6:

Nieuwe ambities en rollen voor de informatieprofessie

Overzicht(je) van chatbots

- > ChatGPT
- > Google Bard
- > Google Gemini
- > Meta AI
- > HuggingChat (open source)
- > Zapier AI Chatbot
- > Microsoft Copilot (met Bing)
- > Perplexity
- > YouChat
- > KoalaChat
- > Jasper Chat
- > MetaGPT
- > Claude
- > Ernie Bot
- > Bloom
- > Character.ai

De lijst is veel langer. Heb je een tip voor een goede, handige chatbot? Mail naar redactie@informatieprofessional.nl en we voegen deze toe aan de lijst die we publiceren in de volgende editie van IP.

– CASUS

VISUEEL ZOEKEN

Erfgoedinstelling Korpora

Korpora, Erfgoed Publieke Veiligheid, beheert de collecties van en over de Nederlandse politie en brandweer, het Rode Kruis en de Bescherming Bevolking. Annet Ruseler, manager Collectie Informatie, heeft een zoekstelsel ontwikkeld dat bijzonder nuttig is voor het doorzoeken van hun uitgebreide en steeds groeiende fotodatabase. Dit stelsel, de Datamachine, combineert traditionele trefwoordzoekopdrachten met geavanceerde visuele zoektechnologieën. Het is nog niet ‘klaar’, maar wat het nu met AI doet, is al opmerkelijk.

Gebruikers kunnen een afbeelding uploaden naar het platform, waarna het stelsel zoekt naar visueel vergelijkbare beelden. Het identificeert overeenkomsten in compositie en kleur, zelfs als deze niet identiek zijn, met een nauwkeurigheid tot 94 procent. Dit stelt gebruikers in staat om snel gerelateerde beelden te vinden zonder de exacte trefwoorden te kennen of te gebruiken. En: de resultaten van hun zoekopdrachten zijn niet alleen in lijstvorm te zien, maar ook op een interactieve kaart. Dit verbetert de visualisatie en het begrip van de data, vooral in geografische contexten. Zo zie je vanzelf ook andere foto's uit die omgeving, of je zoekt meteen al op plaats.

Automatisch aanmaken metadata

Kunstmatige intelligentie speelt ook een rol bij het automatisch beschrijven

van foto's. Dit helpt niet alleen bij het terugvinden van onbeschreven foto's, maar ook bij het automatisch aanmaken van metadata, wat essentieel is voor het organiseren en doorzoekbaar maken van grote datasets. Ook wordt het gebruikt om duplicaten binnen de collectie te identificeren en samen te voegen, waardoor de informatie van gelijkende afbeeldingen wordt gecombineerd en geconsolideerd. Dit vereenvoudigt het beheer van de collectie en verbetert de kwaliteit van de data.

Het stelsel is geïntegreerd met een knowledge graph, die het mogelijk maakt om data uit verschillende velden dynamisch te verbinden en te verrijken, inclusief informatie uit de Adlib-database (Axiell). Deze integratie verbetert niet alleen de zoekmogelijkheden door contextuele relaties te leggen, maar stelt Korpora ook in staat om data uit diverse bronnen effectief te beheren en te gebruiken. Dit aspect van het stelsel helpt bij het uitbreiden van de zoekfunctionaliteit voorbij de traditionele trefwoordgebaseerde benaderingen. En het zorgt voor de weergave van resultaten op de interactieve kaart.

Een ander kenmerk van het stelsel is de schaalbaarheid en de brede toegankelijkheid. Korpora heeft ervoor gezorgd dat zowel kleine als grote collecties makkelijk kunnen integreren met hun stelsel zonder de noodzaak van dure infrastructuur.

Gebruikers kunnen een afbeelding uploaden naar het platform, waarna het stelsel zoekt naar visueel vergelijkbare beelden

Het stelsel is geïntegreerd met een *knowledge graph* die het mogelijk maakt om data uit verschillende velden dynamisch te verbinden en te verrijken

Affiche van de Juliana-collectie uit 1945 voor Noord-Nederland. Ontwerp VW, gedrukt door drukkerij Smeets te Weert, circa april 1945; Korpora.

Databronnen koppelen

Het stelsel maakt gebruik van Schema.org, de gestandaardiseerde taal van Google voor het structureren van gegevens op het internet. Hierdoor verbetert de search engine optimization (SEO) van hun collectie, waardoor deze beter vindbaar wordt via zoekmachines. Dit vergroot de zichtbaarheid van hun collecties en verhoogt de kans dat gebruikers relevante informatie vinden via gangbare zoekplatforms. Ook gebruikt het stelsel linked open data, wat het mogelijk maakt om de collectie te koppelen aan andere databronnen. Dit bevordert de interoperabiliteit tussen verschillende informatiebronnen, waardoor gebruikers rijkere en meer gedetailleerde informatie kunnen verkrijgen. Het benutten van deze open data versterkt de informatie-uitwisseling en samenwerking tussen verschillende culturele en educatieve instellingen.

Tijdens de demonstratie toont Ruseler hoe het stelsel niet alleen statische foto's kan identificeren en matchen, maar ook hoe het afbeeldingen binnen films kan herkennen en relevante fragmenten kan isoleren. Hiermee opent het de deur naar nieuwe vormen van digitale interactie en data-integratie binnen de culturele-erfgoedsector. Weer een stap op weg naar het Digitale Museum van de Toekomst.

Een rode trapauto met op de motorkap een klein logo van Shell, omstreeks 1970 vervaardigd door fietsenfabriek Gazelle; Korpora.

CASUS

OPERATIONELE INZET

Waterschap

Stel je voor: een auto rijdt langs de dijken, en een gemonteerde camera op die auto legt langs de route vast wat ze ‘ziet’. De beelden worden real time geanalyseerd op afwijkingen, zoals scheve bordjes, zwerfafval, de staat van verf en de positionering van basaltblokken. Als er problemen worden gedetecteerd, genereert het systeem automatisch werkopdrachten. Dat scheelt heel veel inspectiewerk. Dit en meer komt naar voren tijdens een gesprek met de chief information officer van een waterschap. Al snel bleek zijn grote interesse in het integreren van geavanceerde technologieën zoals AI, zo vertelt hij, om de operaties van het waterschap te optimaliseren en voor te bereiden op toekomstige uitdagingen, met aandacht voor zowel technische als ethische vraagstukken. Deze technologieën worden ingezet voor efficiënter waterbeheer, waaronder het automatisch aansturen van gemalen en het monitoren van waterstanden en -kwaliteit met behulp van sensoren.

Menselijk toezicht noodzakelijk

Niet onbelangrijk: de data waarmee een waterschap werkt, betreffen geen persoonsgegevens, dus AVG-beperkingen zijn er niet op van toepassing. Dit stelt het waterschap in staat om operationele data uitgebreid te benutten, wat uniek is vergeleken met andere overheidssectoren, zoals gemeenten.

Dit wil echter nog niet zeggen dat het implementeren van nieuwe technologieën politiek en organisatorisch eenvoudig is. Uitdagingen op dit vlak zijn blijkbaar van alle tijden en oorden.

Een praktische toepassing van AI bij het waterschap heeft de vorm van geavanceerde datagestuurde besluitvorming die helpt om energiekosten te verlagen door waterpompen intelligent aan te sturen op basis van voorspelde weersomstandigheden. Hierdoor kan er efficiënt gebruik worden gemaakt van bijvoorbeeld goedkopere stroom tijdens windrijke perioden. Informatiebeveiliging en menselijk toezicht blijven echter noodzakelijk om overmatige afhankelijkheid van systemen en potentieel misbruik van technologie te voorkomen.

Enkele praktische AI-toepassingen van het waterschap op een rij:

- > Ontwikkelen van dashboards en pipelines voor efficiënt databeheer en voor het stroomlijnen van informatiestromen binnen de organisatie.
- > Gebruiken van drones voor het verzamelen van geografische data en satellietbeelden voor grootschalige monitoring van landschapselementen.
- > Gebruiken van AI om hogeresolutiesatellietbeelden te analyseren voor het identificeren van invasieve soorten of veranderingen in het landschap.
- > Beeldherkenning om dijkcondities te

Het waterschap is in staat om operationele data uitgebreid te benutten zonder juridische hindernissen als de AVG

Er is een initiatief gestart om een groep informatieprofessionals te laten experimenteren met generatieve AI

Kinderdijk

monitoren door veranderingen, zoals scheefstaande borden of verzakte grond, automatisch te detecteren.

Collectief voordeel waterschappen

Vooruitkijkend is de strategie gericht op het verder integreren van AI in zowel de primaire processen van waterbeheer als in de bredere bedrijfsvoering en dienstverlening. Dit omvat het delen van kennis en innovaties sectorbreed, waarbij wordt gestreefd naar een collectief voordeel en verhoogde efficiëntie voor alle waterschappen. AI-technologieën zijn immers potentieel transformatief voor het beheer van waterbronnen en de gerelateerde infrastructuur. Niet voor niets is een initiatief gestart om een groep informatieprofessionals te laten experimenteren met generatieve AI en hen daarover binnenkort te laten terugkoppelen.

Diverse voorbeelden

Dit zijn heel diverse voorbeelden van AI-gebruik in het informatiedomein, maar de boodschap is duidelijk: hoe pril de AI-revolutie ook is, de integratie in verschillende sectoren leidt nu al tot de eerste verbeteringen in hoe organisaties innoveren, functioneren en omgaan met hun gegevens.

AI biedt professionals in het informatiedomein nieuwe tools en methoden om hun werk te doen, wat resulteert in een efficiëntere serviceverlening en verbeterde toegankelijkheid van informatie. Hoewel er uitdagingen blijven bestaan, met name op het gebied van privacy, ethiek en implementatie, is de potentie van AI in het transformeren van de informatiemaatschappij onmiskenbaar. Het voortdurende onderzoek en de ontwikkeling van AI-toepassingen zullen ongetwijfeld blijven zorgen voor innovaties die onze interactie met informatie veranderen en verbeteren.

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

Europees podium persoonlijk kennis

Dit voorjaar had Nederland een primeur: midden in de Maand van de Digitale Fitheid vond de eerste Europese Summit over persoonlijk kennismanagement (PKM) plaats. PKM-experts uit de hele wereld deelden in Utrecht kennis en ervaring over werkwijzen, toepassingen en tools.

De toekomst van informatiehuishouding begint bij individuele medewerkers, daarom organiseerden we samen dit jaar in maart voor de derde achtereenvolgende keer de Maand van de Digitale Fitheid. Dat deden we met partner RADIO (Rijksacademie voor Digitalisering en Informatisering Overheid). Meer dan duizend organisaties deden mee en organiseerden in maart gratis toegankelijke kennissessies, workshops en trainingen rondom digitale fitheid. Voor beginners en gevorderden. Het aantal deelnemende organisaties groeit ieder jaar gestaag. De online community van Digitale Fitheid kreeg er tijdens die maand zelfs ruim duizend leden bij. Wat mij zegt dat individuen het belang van digitale fitheid inderdaad inzien, en actie ondernemen om digitaal fitter te worden.

Martijn Aslander

Tech philosopher

Foto's: Jeroen Koster

PKM Summit

Om digitaal fit te worden is het nodig aan vijf onderwerpgebieden aandacht te besteden. Wij noemen dat de vijf pijlers van digitale fitheid. Pijler 1 gaat over digitaal bewustzijn, pijler 2 over digitale hygiëne, pijler 3 over digitale vaardigheden, pijler 4 over persoonlijk kennismanagement en pijler 5 over persoonlijke groei met behulp van technologie. Dit jaar wilden we extra aandacht geven aan persoonlijk kennismanagement, want voor kenniswerkers is het een ongelooflijk belangrijke pijler. Zo ontstond het idee om samen met Lykle de Vries een summit te organiseren, de eerste PKM Summit van Europa. Met inhoudelijke hulp van curatoren Ton Zijlstra en Bart Verheijen. Beide heren hebben in Nederland een lange staat van dienst op het gebied

van kennismanagement en persoonlijke informatie, en zijn in allerlei netwerken hieromtrent gangmaker.

Zo oud als de mensheid

Persoonlijk kennismanagement is *an sich* niet nieuw, het is zo oud als de mensheid. We hebben altijd al naar manieren gezocht om informatie te verkrijgen, te bewaren, te verwerken en te verrijken, en te delen of te publiceren. De recente technologische ontwikkelingen en tools maken dat proces veel makkelijker en leuker; de mogelijkheden om beter met onze kennis en informatie om te gaan zijn er explosief door genomen. Maar om goed met kennismanagement aan te slag te kunnen gaan, moet je wel de tweede en derde pijler op orde hebben.'

Founders Lykle de Vries en Martijn Aslander

David Allen

VOOR management

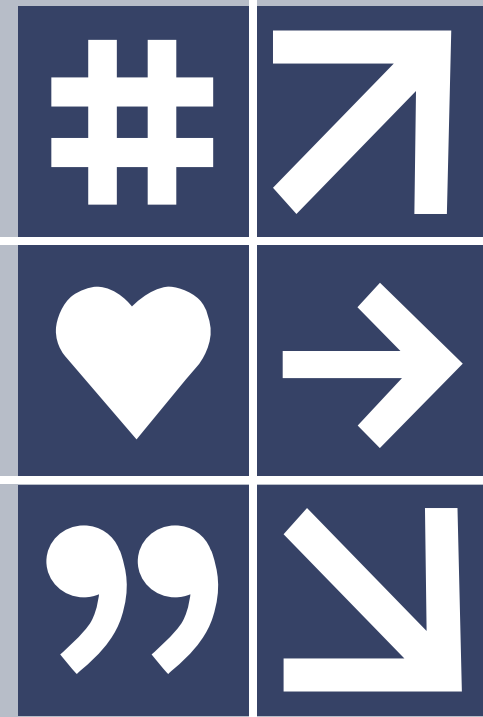
Internationale beweging

Persoonlijk kennismangement-moderne stijl is een groeiende beweging met nu nog een klein aantal specialisten. Wereldwijd zijn er op dit moment zo'n vijftien PKM-experts. Daarvan waren er veertien bij de PKM Summit aanwezig om hun kennis en ervaring te delen. Mensen zoals David Allen (Getting Things Done), Nick Milo (Linking Your Thinking), Anne-Laure Le Cunff (Ness Labs), Tiago Forte (Building a Second Brain), Harold Jarcho en Nicole van der Hoeven. De opzet van de Summit was *community-based*: voor en door de deelnemers, waardoor iedereen van elkaar leerde. Die kruisbestuiving zag je voor je ogen gebeuren. De sfeer was fantastisch, het gonsde twee dagen lang bij Seats2Meet, zo veel enthousiasme.

'Dit jaar wilden we extra aandacht geven aan persoonlijk kennismangement, want voor kenniswerkers is dit een ongelooflijk belangrijke pijler'

Niet alleen van de geeks. We zagen dat de Summit ook mensen aantrok voor wie PKM nog behoorlijk nieuw was.

Ongeveer de helft van de 150 deelnemers had in het afgelopen jaar pas voor het eerst over persoonlijk kennismangement gehoord. Toch voelden ze het belang ervan en wilden ze erbij zijn. Er kwam bijvoorbeeld een senior ingenieur van BMW uit Stuttgart speciaal naar Utrecht voor de Summit. We telden twintig nationaliteiten onder deelnemers en sprekers. Ineens was Nederland het middelpunt van de wereldwijde PKM-beweging. De opzet houden we ook volgend jaar bewust kleinschalig zodat de uitwisseling tussen mensen optimaal is. Ter plekke ontstond het plan om vanuit Nederland ook summits voor

het buitenland te organiseren. In 2025 gaan we naar Boston (USA) en Nieuw-Zeeland, om te beginnen. Maar die eerste editie vond dus gewoon om de hoek in Utrecht plaats.

Nick Milo

Ernst-Jan Pfauth

‘Persoonlijk kennismangement is niet nieuw, we hebben altijd al naar manieren gezocht om informatie te verkrijgen, te bewaren en te delen’

‘Er was zo veel enthousiasme. Niet alleen van de geeks. We zagen dat de Summit ook mensen aantrok voor wie PKM nog behoorlijk nieuw was’

Nicole van der Hoeven:

‘Ik voel me kwetsbaar door alles zo publiekelijk te delen, maar leren in het openbaar is ook lonend’

Nicole van der Hoeven oogstte met haar pleidooi voor ‘Doing It in Public’ veel enthousiasme op de Summit. Nee, niet dát ding, grapt ze aan het begin van haar talk. Met ‘It’ bedoelt ze *leren* in het openbaar. Ofwel: maak de notities die je bijhoudt over persoonlijke of beroepsmatige interesses voor iedereen toegankelijk. Zo kunnen anderen meekijken, aanvullen en corrigeren, waardoor lezers van je kunnen leren, en jij van hen, en ieders leercurve steiler wordt.

Van der Hoeven ziet grote parallellen tussen haar dagelijks werk als ethisch hacker en PKM. Organisaties en bedrijven huren haar in om hun systemen te hacken, de zwakke punten in applicaties op te sporen en die daarna te verbeteren. Het eerste wat ze in zo’n situatie doet is observability tools installeren zodat een systeem *observable* wordt. ‘Observability is kunnen zien wat er gebeurt in een systeem. Soms is alleen al zichtbaar maken wat er gebeurt genoeg om een heel systeem te verbeteren. Zoals wanneer je een nieuwe gewoonte wilt aanleren. Elke keer dat je iets gedaan hebt, zet je een kruisje op de kalender. Het psychologische effect ervan is dat je de ketting niet wilt verbreken. Je zorgt dat je elke dag een nieuw kruisje kunt zetten. Er is niets wezenlijks aan jou veranderd, het enige wat je hebt gedaan is je proces *observable* maken, en dat heeft al effect.’ Reden dat Van der Hoeven ervoor pleit om je persoonlijk kennismanagement ook *observable* te maken.

Accountability en helderheid

Wat levert *observable* PKM allemaal op? Ten eerste accountability. Onlangs kondigde Van der Hoeven online aan dat ze een boek schrijft over Doing

It in Public. ‘Mensen houden me eraan en vragen: “Hoe gaat het met je boek?”’ Dat werkt voor haar als een stok achter de deur. Op nicole.to/dip laat ze iedereen meelesen. Observability levert haar ook instant feedback op. ‘Ik schrijf dit boek in het openbaar, ik publiceer hoofdstukken terwijl ik ze schrijf. Met onvolkomenheden en al. Rommelig! Ik heb nog nooit een boek geschreven, dus ik weet niet wat ik doe, maar veel anderen wel, en die kunnen me helpen.’

Observability draagt verder bij aan zichtbaarheid. Door notities online te publiceren wordt voor anderen dui-

Nicole van der Hoeven

IP

vakblad voor
informatieprofessionals

Hybride IP:
papier
en
online

IP verschijnt jaarlijks
vier keer op papier en
vijf keer als digitaal magazine.

De papieren IP belandt gewoon in je fysieke brievenbus, de digitale IP krijg je als versleutelde link die we sturen naar het mailadres dat bij ons bekend is. Daarnaast kun je als abonnee alle IP's – papier en digitaal, vanaf jaargang 2011 – als vanouds raadplegen in het **online archief** op informatieprofessional.nl. De losse bijdragen in full-text en de hele nummers als pdf (papieren bladen) en als link (digitale magazines).

Let op: ontvang je IP als onderdeel van je lidmaatschap van de KNVI?

Dan werkt het inloggen anders dan voor directe abonnees.

Kijk daarvoor op de website van IP.

www.informatieprofessional.nl

**KB
ONDERZOEKS-
KRONIEK**

**GELEZEN
+
GESPOT
+
TOOLS
+
VAN DE KNVI
+
LIFEHACKING**

Ministerie van OCW stelt volledig DUTO-raamwerk beschikbaar

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft het complete DUTO-raamwerk beschikbaar gesteld. Alle modules van dit hulpmiddel voor duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie staan nu op de website van het Nationaal Archief, aldus een bericht op informatieprofessional.nl.

@informatieprofessional

@IPnieuws

linkedin.com/company/informatieprofessional

@IPnieuws@mastodon.nl

VAN PIXELS NAAR PROZA

Bij het digitaliseren van teksten zijn HTR en OCR essentiële tools om scans om te zetten in tekst, maar vroegmoderne Europese lettertypen vormen hierbij een uitdaging. Onderzoek moet aantonen hoe geavanceerde technologieën en op maat gemaakte AI-modellen het digitaliseren van dit erfgoed kunnen verbeteren en efficiënter kunnen maken.

Onder leiding van Steven Claeysens (conservator digitale collecties) doe ik in mijn stageproject bij de KB onderzoek naar toepassingen van handwriten text recognition (HTR) en optical character recognition (OCR) voor vroegmoderne Europese lettertypen. In mijn project richt ik me op Nederlands historisch materiaal met Romeinse, Gotische, Fraktur- en Civilité-lettertypen in de

‘De modellen leveren nauwkeurige resultaten op en kunnen het digitaliseringsproces aanzienlijk versnellen’

collectie van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). Ik hoop dat ik in dit project oplossingen kan integreren in uitvoerbare scenario's voor het digitaliseringsproces van de KB, zodat we de best mogelijke transcripties kunnen maken.

Uitzonderlijke nauwkeurigheid

Het project begon met een uitgebreide kennisgeving met het digitaliseringsproces van de KB, gevolgd door grondig bureauonderzoek om de complexiteit van HTR- en OCR-technologieën te begrijpen. Daarnaast heb ik interviews

Gauri Bhagwat

Masterstudent Rare Book and Digital Humanities aan de Universiteit Bourgogne-Franche-Comté en stagiaire bij de KB, de nationale bibliotheek (Engelse tekst)

Marijn Biekart

Junior AI-onderzoeker bij de KB, de nationale bibliotheek (Nederlandse vertaling)

gehouden met experts op het gebied van tekstherkenning, data science en artificiële intelligentie uit Nederland en andere Europese landen. Zij boden mij begeleiding, en ik heb van hen waardevolle inzichten meegekregen. Op dit moment worden teksten met Gotische lettertypen handmatig voor de DBNL getranscribeerd. Hoewel dit tijdrovend werk is, leidt het tot een uitzonderlijke nauwkeurigheid van 99,99 procent. Een van de grootste uitdagingen voor het ontwerp van een geautomatiseerd digitaliseringsproces is dan ook om een dergelijk hoge nauwkeurigheid te handhaven. Daarom is het belangrijk om alle mogelijke oplossingen te testen.

Ik deed dus uitgebreid tests met verschillende HTR- en OCR-tools en maakte een selectie van mogelijke oplossingen. Vervolgens werd, op basis van expertmeningen en de inhoud van het corpus, gekozen voor Transkribus als beste oplossing.

Grondig testen noodzakelijk

In Transkribus zijn verschillende AI-modellen beschikbaar voor tekst- en lay-outerkenning. Bij het bekijken van het corpus werd echter duidelijk dat er behoefte was aan een op maat gemaakt AI-model. Na uren van coderen, datamanipulatie en training heb ik meerdere modellen voor tekst- en lay-outerkenning gecreëerd. Deze modellen leveren nauwkeurige resultaten op en kunnen het digitaliseringsproces aanzienlijk versnellen.

Voordat een definitieve oplossing wordt gekozen, is grondig testen noodzakelijk. Mijn huidige focus (in april 2024) is daarom het opzetten van een pilotstudie om de effectiviteit van de ontwikkelde werkstroom te evalueren. In deze pilotstudie zal de Transkribus-werkstroom worden vergeleken met de huidige, handmatige werkstroom op het gebied van nauwkeurigheid, snelheid en haalbaarheid binnen het algemene digitaliseringskader van de KB. Na

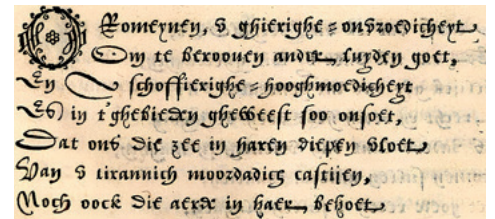
afloop van de pilotstudie zal ik de resultaten samen met de oplossingen en uitvoerbare werkstromen in een rapport aan de KB presenteren.

In de rubriek 'KB Onderzoekskroniek' beschrijven medewerkers van de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek hun resultaten, trends en vondsten.

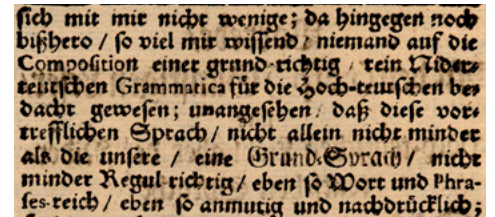
Optimale tekstherkenningsprocessen

Door gebruik te maken van geavanceerde technologieën en op maat gemaakte AI-modellen, is het doel van mijn project niet alleen om transcripties te behouden, maar ook om die te verbeteren, terwijl het digitaliseringsproces efficiënter wordt gemaakt. Dit project vertegenwoordigt dus een belangrijke stap in het optimaliseren van tekstherkenningsprocessen voor Europese vroegmoderne lettertypen, met name binnen de context van Nederlands historisch gedrukt materiaal.

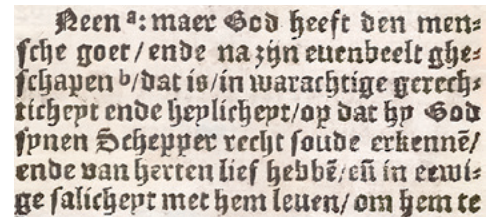
Deze bijdrage vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

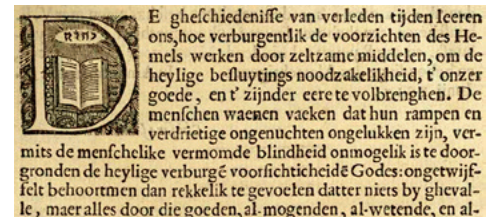
Lettertype Civilité

Lettertype Fraktur

Lettertype Gothic

Lettertype Roman

EINDRAPPORT ONDERZOEK DIGITALE COMPETENTIES (DIGCOM)

Dian de Vries, Jessica Piotrowski, Claes de Vreese | Amsterdam School of Communication Research (ASCoR), Universiteit van Amsterdam | 34 pagina's | gratis te raadplegen of te downloaden op uva.nl

Nederlanders moeten nog flink worden bijgespijkerd op het gebied van digitale vaardigheden en digitale kennis. Dat blijkt uit meerjarig onderzoek van ASCoR onder 5.084 Nederlanders tussen de 10 en 94 jaar. Vooral kinderen, oudere Neder-

landers en lager opgeleiden hebben een achterstand. Communicatiewetenschappers Dian de Vries, Jessica Piotrowski en Claes de Vreese onderzochten in welke mate Nederlanders online informatie kritisch kunnen beoordelen en hun online gegevens kunnen beschermen. Ook stelden ze de vraag hoe gezond mensen omgaan met digitale apparaten. Tegelijkertijd ontwikkelden de onderzoekers een tool (DigIQ) waarmee alle Nederlanders hun digitale vaardigheden kunnen testen en ad-

vies ontvangen over het verbeteren van vaardigheden. Daaruit blijkt dat

Nederlanders nog veel te leren hebben, zoals rond vaardigheden met betrekking tot AI. Als vervolg op dit project zijn ASCoR en het ministerie van Binnenlandse Zaken een nieuw project gestart om trends in digitale competentie te monitoren. De onderzoekers bekijken hoe digitale competenties veranderen naarmate de technologie zich ontwikkelt. Ook ontwikkelen ze een dashboard dat in een oogopslag moet laten zien welke bevolkingsgroepen de meeste hulp nodig hebben om zo interventies effectiever in te zetten. <

Tip voor een boek, onderzoek, paper of ander geschreven werk dat interessant zou kunnen zijn voor collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

MEDIATHEKEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Stand van zaken 2023 | Marleen Kieft, Vera van Rossum | Stichting Lezen | de complete rapportage (114 pagina's), de publieksvriendelijke publicatie (49 pagina's) en de samenvatting (4 pagina's) zijn gratis te raadplegen of te downloaden op lezen.nl. Een papieren versie bestellen kan voor € 12,50 via bestellingen@lezen.nl

Volwaardige mediatheken met een goed opgeleide mediathecaris worden steeds zeldzamer in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Het aantal mediatheken neemt

af, de beroepsgroep vergrijsd en de opleiding voor onderwijsmediathecaris bestaat niet meer. Reden voor Stichting Lezen, de Beroeps-

vereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs (BMO) en de KB om het initiatief te nemen voor een uitgebreid onderzoek naar de stand van zaken rond mediatheken in het onderwijs. Op basis van het onderzoek doen de auteurs een aantal aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit van mediathecawerk in het voortgezet onderwijs, zoals: zorg voor opleiding en professionalisering, vestig de aandacht op digitale geletterdheid binnen de mediathecak en stimuleer samenwerking met de bibliotheek. <

DE MENS, DE MACHINE & DE THERAPEUT

Hans Schnitzler | Bot Uitgevers | paperback 9789083384849 | € 6,00 | 64 pagina's | verschijnt 1 oktober 2024

Dit boekje is nog niet beschikbaar, maar titel en insteek zijn al wel bekend: het betreft het essay van de Maand van de Geschiedenis 2024, het grootste historische evenement van Nederland dat elk jaar plaatsvindt in oktober. Het thema is dit keer 'Echt nep', en daarop gaat filosoof, schrijver en columnist (onder andere van Follow the

Money) Hans Schnitzler in. 'Naarmate we meer van onze menselijke vermogens gaan uitbesteden aan machines, wordt de vraag naar ons mens-zijn steeds relevanter. Wat maakt, in tijden van AI, digitalisering en robotisering, het menselijk bestaan tot een menswaardig bestaan?' Die vraag stelt hij in zijn essay centraal en plaatst hij tevens in historisch perspectief. Om te begrijpen wat we nu zijn, moeten we onderzoeken hoe we zo geworden zijn, stelt Schnitzler. Daartoe nodigt hij de lezer uit om samen met hem in 'technotherapie' te gaan.

Maand van de Geschiedenis 2024

Het Nederlands Openluchtmuseum organiseert de Maand van de Geschiedenis dit jaar voor de dertiende keer. Samen met musea, bibliotheken, boekhandels, archieven en andere culturele instellingen worden in deze maand honderden activiteiten door het hele land georganiseerd. Aankomende oktober wordt ingezoomd op het schemergebied tussen echt en nep 'in een tijd waarin de waarheid ergens in het midden ligt, het verschil tussen mening en feit vertroebelt en fact-checker een beroep is'. <

VAN KOLONIALISME TOT NIJNTJE

Wat: ontwerp en curatie Nederlands paviljoen Taipei International Book Exhibition (TIBE) 2024

Wie: MVRDV

Waarom: 400 jaar Nederland-Taiwan

Nederland was onlangs 'eregast' op de Taipei International Book Exhibition (TIBE). Reden: de 400-jarige relatie tussen Nederland en Taiwan. Het Rotterdamse bureau MVRDV boog zich over het ontwerp van het Nederlandse paviljoen, dat reflecteert op die relatie, op modern Nederlands design, op de expertise op het gebied van duurzaamheid, op de idealen van diversiteit en inclusiviteit én op Nederlandse literatuur.

Het paviljoen bevond zich in het hart van TIBE, de grootste boekenbeurs van Azië, en was opgebouwd uit drie cirkels die met elkaar verbonden zijn. Volgens het motto 'lezen verbreedt de horizon' waren deze bedekt met een bedrukt doek met afbeeldingen van drie typisch Nederlandse landschappen – in horizonperspectief. In het midden, de grootste cirkel, de polder. Deze cirkel stond voor het heden en fungeerde als hub voor het presenteren van eigentijdse Nederlandse literatuur, terwijl op de muren informatie over Nederlands design en duurzaamheid

werd gepresenteerd. Amfiteaterachtige boekenplanken annex zitplatforms boden ruimte voor presentaties, workshops en gesprekken (van en met bekende Nederlandse auteurs) gedurende de zesdaagse expo.

Polder, zee en duinen

Op een kleinere cirkel was de zee te zien. Dit landschap vertegenwoordigde het verleden, als symbool van het tijdperk van ontdekking en kolonisatie dat de Nederlanders oorspronkelijk in contact bracht met wat destijds bekend stond als Formosa. In deze cirkel onderzocht

een tentoonstelling van artefacten, documenten en modellen kritisch de vroege stadia van die relatie. De derde cirkel, met een afbeelding van duinen, stond voor de toekomst en bood ruimte aan kinderliteratuur en aan reflectie op belangrijke waarden als tolerantie, vrijheid van meningsuiting, diversiteit en inclusiviteit.

'Geen enkele relatie is eenvoudig, laat staan een van 400 jaar. In dit geval vereiste het presenteren van een heel land aan de rest van de wereld wel enige nuance', zegt MVRDV-oprichtingspartner Jacob van Rijs. 'In onze zoektocht naar een ruimte die alles kon omvatten, van de

Ilja Leonard Pfeijffer tijdens TIBE 2024

Miffy (Nijntje)

Nederlands paviljoen TIBE 2024

Het paviljoen in de Tainan Public Library

geschiedenis van het Nederlandse kolonialisme tot de schattigheid van Nijntje, kozen we voor een paviljoen dat zich gedurende de tijd kon aanpassen en waarbij secties werden gescheiden of juist gecombineerd indien nodig.'

Tainan Public Library

Na TIBE werd het Nederlandse paviljoen opnieuw geïnstalleerd in het atrium van de Tainan Public Library. Tainan markeert volgens MVRDV de locatie van de eerste Nederlandse nederzetting in Taiwan, waardoor 'het de ideale stad is om de reis van het paviljoen voort te zetten'.

De eerste Nederlandse architectuur op deze locatie omvatte een fort gebouwd door de VOC; tegenwoordig dragen Nederlandse architecten bij aan Tainan met architectuur voor het algemeen belang, inclusief de bibliotheek zelf, die is ontworpen door Mecanoo en Mayu. Het paviljoen bevindt zich onder een hangend beeldhouwwerk van Paul Cockshedge dat, in de woorden van de ontwerpers van de bibliotheek, symbool staat voor 'de vrijheid van denken en het plezier van lezen'. Dit sluit aan bij het motto van het paviljoen 'Lezen verbreedt de horizon'.

Tweede leven

Het ontwerp voor het paviljoen heeft zo veel mogelijk gebruikgemaakt van gerecyclede, recyclebare en herbruikbare materialen. Het doel was om minimaal afval te produceren en daarmee een duurzame bijdrage te leveren aan de tentoonstelling. Het doek dat voor de interieurs van de cirkels is gebruikt, is na de tentoonstelling omgezet in boekentassen en zakjes. <

HULP BIJ INFORMATIEREGIE

Verhoogde aandacht voor (overheids) informatie vraagt om goede regie. Daar kan het Business information Services Library (BiSL)-framework nog steeds bij van dienst zijn, stelt Frank van Outvorst.

Gedurende de afgelopen jaren is nieuwe wet- en regelgeving ontwikkeld die de maatschappij in het algemeen en de overheid in het bijzonder stimuleert om meer aandacht te besteden aan en zorgvuldiger om te gaan met gegevens en informatie. Voorbeelden daarvan zijn de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Wet openbare overheid (Woo), de NIS2-richtlijn en ook de AI Act.

Gegevens en informatie worden vastgelegd in losse datasets of in datasets die in een informatiesysteem zijn geïntegreerd. In verreweg de meeste gevallen zijn informatiesystemen geautomatiseerd en maken zij gebruik van infrastructuurlijke voorzieningen, zoals besturingssoftware, netwerken en hardware. Het gebruik van informatiesystemen ten behoeve van de bedrijfsprocessen wordt omschreven als de informatievoorziening (zie figuur 2).

Kwaliteitseisen informatie

Door wet- en regelgeving wordt afgedwongen dat informatie voldoet aan hoge kwaliteitseisen. De focus van deze wet- en regelgeving ligt met name op beveiliging en privacy en op transparantie van overheidsinformatie. Vanuit het perspectief van beveiliging komen de volgende kwaliteitseisen naar voren:

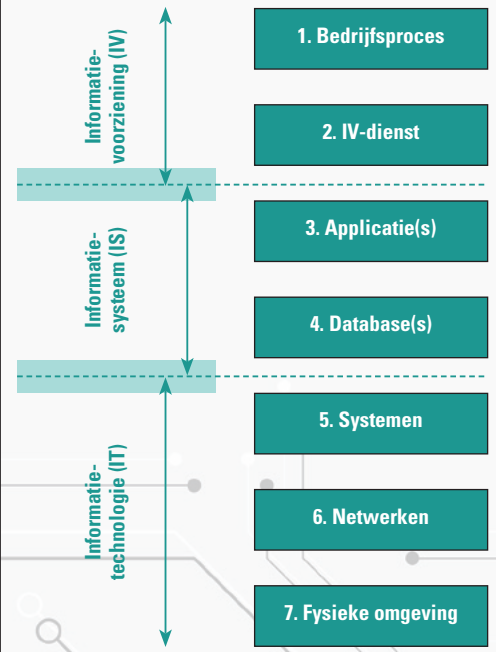
> **Beschikbaarheid:** is de informatie beschikbaar op het moment dat deze in het proces noodzakelijk is? Belemmeringen kunnen onder andere ontstaan door een ransomware-aanval, doordat de onderliggende IT-infrastructuur niet

‘Het voldoen aan de juiste kwaliteitseisen vergt een gedegen regievoering op alle onderdelen van een informatiesysteem’

goed functioneert, of doordat gegevens eerder in het proces niet zijn vastgelegd.

> **Integriteit:** is de informatie in overeenstemming met de werkelijkheid (juist, volledig, actueel)? Belemmeringen kunnen onder andere ontstaan doordat gegevensuitwisseling tussen verschillende organisaties moeizaam verloopt (met veel fouten en tijdverlies), doordat mensen bewust of onbewust fouten in de gegevens veroorzaken, of doordat nooit duidelijk is gedefinieerd wat de exacte totale set van gegevens is die moet worden vastgelegd.

> **Vertrouwelijkheid:** is de informatie exclusief of ligt deze op straat? Belemmeringen kunnen onder andere ontstaan doordat bij de ontwikkeling van een informatiesysteem onvoldoende is

Figuur 2: de opbouw van de informatievoorziening (gebaseerd op Looijen en Van Hemmen, *Beheer en beveiliging van informatiesystemen*, 2023).

nagedacht over functiescheiding en bijbehorende autorisaties om gegevens te mogen zien of gebruiken, doordat kwaadwillenden ingebroken hebben in de computersystemen en gegevens hebben gestolen, of doordat de mogelijkheden om losse gegevens uit verschillende separate bronnen te combineren zo sterk zijn toegenomen dat hiermee de vertrouwelijkheid van organisatie-interne gegevens in het gedrang komt. Naast bovengenoemde kwaliteitseisen, die voortkomen vanuit het denken over informatiebeveiliging, zijn er ook eisen om te voldoen aan de wet en aan maatschappelijke normen en waarden, en eisen ten behoeve van het gebruik, de ontwikkeling en het beheer van informatiesystemen.

EISEN WORDEN HOGER

Figuur 1: de verschillende partijen die eisen stellen aan de informatie.

Frank van Outvorst
 Consultant, trainer business-informatiemanagement en onderzoeker bij de Hogeschool Utrecht

Gedegen regievoering

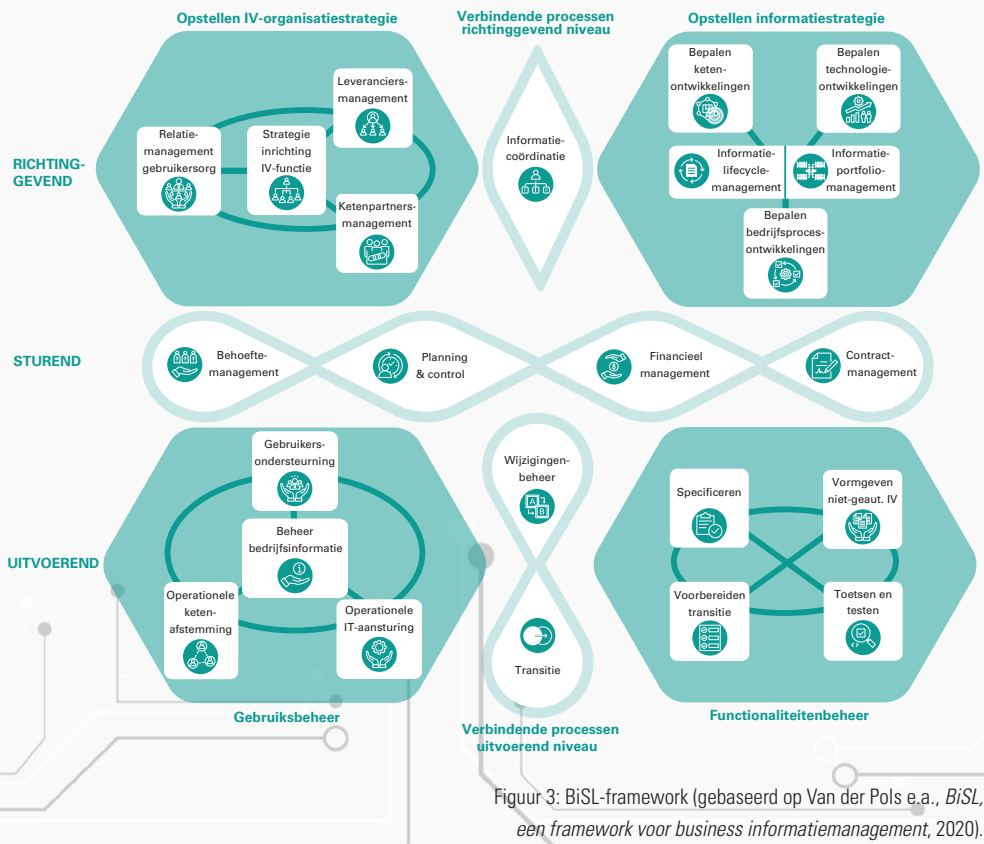
Het op een aanvaardbare en werkbare wijze voldoen aan de juiste kwaliteitseisen vergt een gedegen regievoering op alle onderdelen van een informatiesysteem. Waarbij het natuurlijk ook nog eens zo is dat de invulling van wat aanvaardbaar en werkbaar is per organisatie verschilt. Deze regievoering heeft betrekking op alle onderdelen van een informatiesysteem voor alle verschillende levensfasen van een informatiesysteem. Het resultaat van regievoering is de realisatie van een bij de organisatie passende informatievoorziening in termen van functionaliteit, kwaliteit, toekomstbestendigheid en investeringen. Afstemming tussen business en IT is een belangrijk onderdeel in de regievoering.

Dergelijke regievoering kan behoorlijk complex worden. Daarom is het model Business Information Services Library (BiSL) ontwikkeld. Dit biedt houvast voor het voeren van regie over een individueel systeem en over alle informatiesystemen in hun onderlinge samenhang binnen de organisatie (de informatiehuishouding of de totale informatievoorziening, zie figuur 3).

Drie niveaus

Binnen de drie niveaus van het BiSL-framework worden processen onderkend die in een aantal procesclusters zijn samengebracht. Binnen elk cluster ligt de focus op een bepaalde fase van de levenscyclus van een informatiesysteem in combinatie met de tijdhorizon van het werk. Deze drie niveaus zijn:

1. Het uitvoerende niveau waarop het dagelijks werk wordt uitgevoerd. Dit bestaat uit de ondersteuning van het gebruik (gebruiksbeheer) en de doorvoering van wijzigingen of vernieuwing van informatiesystemen (functionaliteitenbeheer).
2. Het sturende niveau waarop strategie en beleid worden vertaald in kaders en waarop terugkoppeling vanuit de operatie wordt ontvangen. Hier vindt sturing plaats op de mate waarin de kwaliteit van de informatiesystemen voorziet in de behoefte (behoeftemanagement), sturing op kosten en financiële opbrengsten (financieel management), sturing op de inzet van menscapaciteit gepland in de tijd (planning & control) en sturing op de afspraken met (interne of externe) leveranciers van IT-services (contractmanagement).
3. Het richtinggevende niveau waarop strategie en beleid worden gedefinieerd. Enerzijds betreft dit de inhoudelijke strategie voor de totale informatievoorziening (opstellen in-

Figuur 3: BiSL-framework (gebaseerd op Van der Pols e.a., *BiSL, een framework voor business informatiemanagement*, 2020).

formatiestrategie). Anderzijds gaat het hier om het opstellen van een strategie voor de wijze waarop de organisatie voor ontwikkeling en instandhouding van de informatievoorziening wordt ingericht (opstellen IV-organisatiestrategie).

Inzet per situatie verschillend

Het BiSL-framework is niet nieuw. Het is ontwikkeld rond het jaar 2000 als een initiatief om structuur, herkenning en verbinding te geven voor de vakgebieden van functioneel beheer en informatiemanagement, die toen nog sterk in ontwikkeling waren en onvoldoende met elkaar waren verbonden.

De inzet van het BiSL-framework is sterk afhankelijk van de individuele situatie waarin een organisatie zich bevindt. In het ene geval is er behoefte aan inzicht en overzicht, en uiteindelijk aan sturing op het aanbrengen van wijzigingen in de informatiehuishouding om

‘De inzet van het framework is sterk afhankelijk van de individuele situatie waarin een organisatie zich bevindt’

te kunnen voldoen aan de aan die informatiehuishouding gestelde kwaliteitseisen. In een ander geval bestaat er veel meer behoefte om de gebruikers in de organisatie te begeleiden of de samenwerking met de IT-leveranciers te verbeteren. Deze situaties vragen telkens om een andere focus bij het gebruik van het framework.

Praktijk: verzekeringsmaatschappij

Een voorbeeld uit de praktijk is een grote verzekeringsmaatschappij die vanaf het eerste uur was aangehaakt bij het BiSL-framework. Voor haar heeft het veel nut gehad om te komen tot een praktische werkwijze om behoeften op de werkvloer en beleidsdoelen met elkaar in verbinding te brengen. Door meer duidelijkheid en uniformiteit in de rolopvatting konden de functioneel beheerders groeien in hun rol. Dat betekende dat zij beter in staat waren om de tekortkomingen van de informatie en de achterliggende informatiesystemen in de dagelijkse operatie te signaleren en onder woorden te brengen. Daarmee konden zij belangrijke input geven voor het opstellen van informatieplannen. Deze input kon ook worden vertaald om het informatiebeleid te iken en eventueel bij te stellen. Dit gebeurde in workshops waar functioneel beheerders, informatimanagers, informatiearchitecten en de cio bij elkaar kwa-

Een veelgebruikte definitie voor **informatievoorziening** is 'het geheel van mensen, middelen, systemen, procedures en processen om aan de informatiebehoefte van een organisatie te voldoen'.

men. Doordat zij allemaal het BiSL-framework als referentiekader hanteerden, ontstond een effectieve samenwerking. De geformuleerde informatieplannen vormen de kaders voor het definiëren van ontwikkelings- en vernieuwingsdoelen die projectmatig of op een agile wijze kunnen worden ingevuld.

Praktijk: veiligheid en justitie

Een ander voorbeeld van het toepassen van het framework is terug te vinden bij veiligheid en justitie. Bij het werk in dit veld speelt informatie een bovengemiddeld belangrijke rol. Toch was de betreffende organisatie nog erg eenzijdig gericht op niet-informatiemiddelen voor de uitvoering van het werk. Regievoering op de informatiehuishouding kwam hoege-naamd nergens op de managementagenda's voor. Het BiSL-framework is gebruikt om de organisatie te laten zien wat er allemaal nodig is aan sturing en organisatie om te komen tot een bruikbare informatiehuishouding. De verschillende processen voor het voeren van regie zijn geïmplementeerd in de managementlagen en de inrichting van de organisatie. Zij heeft hiermee de basis kunnen leggen om de transitie naar een informatiegestuurde organisatie te maken.

Ondersteuning

Gelet op de toenemende aandacht vanuit maatschappij en overheid voor informatie lijkt het voor de hand te liggen om (nog) meer aandacht te besteden aan regievoering op de informatie en de achterliggende informatiesystemen. Naast voor het werken met en het verwerken van de informatie, is deze regievoering ook een belangrijk aandachtsgebied binnen het vakgebied van de informatieprofessional. Het BiSL-framework kan daarbij (nog steeds) ondersteuning verlenen.

De KNVI Interessegroep Open Standaarden voert sinds enige tijd de verenigingsactiviteiten uit van de ASL BiSL Foundation. Voor dit jaar staat een aantal acties op stapel, meer hierover lees je op knvi.nl.

Twee stills uit de video 'It wasn't me', met de AI-versies van Poetin en Trump.

HIER ZIT MUZIEK IN

Je moet er toch erg om lachen, om het filmpje van Trump die te biecht gaat bij Poetin over alle lopende zaken tegen hem, met een goede rap eronder, gemaakt door @swedemason en @jason_spacey. 'It wasn't me' is, los van muziekstijlsmaak en politieke voorkeur, mooi gemaakt. Een klein voorproefje van wat iedereen met een beetje AI-kennis en een aardige muziekbeat kan doen.

Optimaal samenwerken

Het brengt me direct terug bij een event met informatieprofessionals uit alle windstreken, met als thema 'liefde voor vakontwikkeling en samenwerking'. Een van de programmaonderdelen en daarmee (cultuur) interventies kende meerdere 'lagen': een koor en band samenstellen vanuit alle organisatiedelen, mensen interviewen over hun beeld van het werk, deze groep onder de bezielende leiding van musicus/componist Mark Alberto en tekstschrijver Willem Wits laten oefenen en er een team van maken. Het resultaat: voor iedere muzikant muziek op eigen competentieniveau, een lied dat de hele zaal snel kon meezingen en een tof optreden. Een ontroerend muzikaal voorbeeld van optimaal samenwerken en – letterlijk in enkele bijeenkomsten – op elkaar ingespeeld raken. Een metafoer in een metafoer in een metafoer.

'In schril contrast hiermee stond het in vijf minuten door ChatGPT en Suno gegenereerde lied dat ook werd gelanceerd'

Customer intimacy

In schril contrast hiermee stond het in vijf minuten door ChatGPT en Suno gegenereerde lied dat ook tijdens het event werd gelanceerd. Een leuke challenge van de vakgroep Artificial Intelligence, die met een beetje rekenkracht en met de uitnodigingsteksten voor het event als basis een lekker lied maakte. Binnenkort kunnen we de AI ook de opdracht geven er een gave dansvideo bij te maken; Apple zal vast de eerste zijn die dat kan aanbieden na wat overnames van start-ups.

Ja, dienstverlening zal zo veel leuker worden. Je kunt niet alleen met tekstmodellen sneller je collega's en klanten bedienen, je kunt er ook motiverende liedjes en zelfs hele clips bij stoppen. Customer intimacy: here we come!

AI of liever echt?

Tijdens het event schalden bij de luisteraars naar de interne radio beide liedjes door de boxen. De AI-song: lekker upbeat tempo en zeker fijn voor op de achtergrond – een tune die blijft hangen. Muziekvitaminen en/of muzak. Tegelijkertijd ontroerden de band en de zangeressen in de grote theaterzaal alle aanwezigen: een warm gevoel van verbondenheid en collegialiteit, en liefde voor het vak. Luid applaus en positieve vibes.

Stel, we zetten de klok vijf jaar vooruit. Wie maakt dan de mooiste teksten en songs en legt de verbinding tussen mensen? De volgende generatie(s) van tools als Suno, AIVA en Udio, of het noeste, persoonlijke en verbindende handwerk van kunstenaars als Mark en Willem?

Wouter Bronsgeest, duovoorzitter van de KNVI.

JE BESTANDEN VEILIG IN DE CLOUD

Wie aan cloudopslag denkt, komt al snel op namen als OneDrive, Google Drive en Dropbox. Toch loont het de moeite om ook naar andere aanbieders te kijken. Zeker als veiligheid en privacy vooropstaan, maar ook wat gebruiksgemak betreft kan winst worden behaald. pCloud en Tresorit Send zijn bijvoorbeeld betrouwbare en handige alternatieven voor het veilig opslaan en delen van bestanden.

PCLOUD

De Zwitserse clouddienst pCloud (pcloud.com) bestaat al tien jaar. De eerste servers stonden in de Verenigde Staten, maar sinds 2019 is het bedrijf ook actief op Europees grondgebied. Het heeft inmiddels 20 miljoen gebruikers en dat aantal groeit nog steeds. Dat heeft te maken met de snelheid, het gemak, de hoge veiligheidsmaatregelen en de back-upservice die de dienst biedt. We beginnen met de veiligheidsmaatregelen. Ten eerste zijn de bestanden tijdens en na de overdracht beveiligd met 256 bit AES-codering. Daarnaast gebruikt pCloud het TLS/SSL-protocol dat wordt toegepast wanneer data van een device naar de pCloud-servers worden overgedragen. Bovendien wordt twee-factorauthenticatie gebruikt en kunnen gebruikers tegen een kleine extra betaling zero knowledge-encryptie toevoegen. Van alle data worden steevast minstens vijf kopieën op drie verschillende servers opgeslagen. Voor alle servers geldt AVG-conforme Zwitserse regelgeving, maar als gebruiker kun je zelf bepalen op welke servers je data worden opgeslagen: in Amerika of in Europa.

Goede zoekmogelijkheden

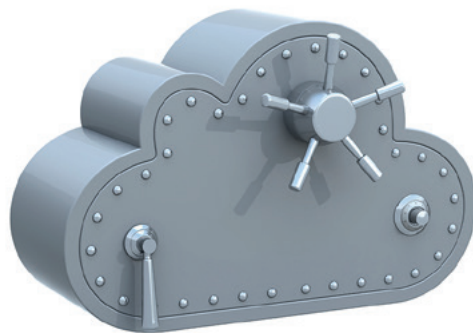
pCloud draait onder Windows, macOS en Linux, en ondersteunt ook apps voor Android en iOS. Het synchroniseren van bestanden en mappen gaat snel omdat pCloud gebruik-

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en informatie-specialist bij de mediatheek van Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden

Veel bedrijven en organisaties maken gebruik van clouddiensten waarmee veilig online kan worden (samen) gewerkt – veilige opslag en veilig delen van bestanden maken daar onderdeel van uit. Maar ook thuis maken we meer en meer gebruik van online opslagruimte. We tippen pCloud en Tresorit Send als tools.

maakt van block level syncing. Dat betekent dat alleen de delen van het bestand waarin wijzigingen zijn aangebracht hoeven te worden gesynchroniseerd. De interface van pCloud heeft een strak design, is eenvoudig in gebruik en heeft goede zoekmogelijkheden. Je kunt bestandskoppelingen delen of anderen uitnodigen in je mappen (zelfs als deze pCloud niet gebruiken).

pCloud heeft verschillende abonnementsvormen, waaronder een gratis variant waarbij je de beschikking krijgt over 10 GB opslag. Daarnaast zijn er betaalde abonnementen voor bedrijven, gezinnen en individuen. Er is de mogelijkheid om voor een eenmalig bedrag levenslange opslag te krijgen. Door een abonnement te nemen krijg je naast meer opslag ook de volgende extra opties: een prullenbak-geschiedenis, delen via een openbare map en de mogelijkheid om gedeelde bestandskoppelingen met een wachtwoord te beveiligen of deze een vervaldatum mee te geven.

TRESORIT SEND

Tresorit Send is vergelijkbaar met WeTransfer, de bestandsoverdrachtstool die we eerder bespraken (IP #6-2013). Het verschil is dat je met Tresorit Send gratis bestanden kunt versturen tot 5 GB, bij WeTransfer is dat tot 2 GB. Daarnaast biedt Tresorit Send end-to-end-encryptie aan in tegenstelling tot WeTransfer, dat gebruikmaakt van standaard encryptie. Dat maakt het extra veilig. Bovendien kun je bij Tresorit Send een gedeelde link indien nodig direct ongeldig maken. Ook kun je de link extra beveiligen met een eigen wachtwoord en krijg je inzicht in het gebruik van de link via een toegangslogboek. Dat geeft jou als gebruiker extra controle.

De bestanden die je deelt worden tijdelijk op Europese servers bewaard waarvoor AVG-conforme Zwitserse regelgeving geldt (net als pCloud is Tresorit Send Zwitsers). Verder is de tool reclamevrij en hanteert hij een zero knowledge-encryptiebeleid. Kortom, met Tresorit Send heb je de meest privacyvriendelijke dienst voor bestandsoverdracht van dit moment tot je beschikking. Ga naar send.tresorit.com om je bestanden te versturen. Tresorit Send is ook beschikbaar als browser-extensie.

FIX JE PRIVACY

Met pCloud en Tresorit Send zit je goed wat betreft je online veiligheid. Nog meer praktische tips en adviezen om je gegevens en online leven veilig en privé te houden vind je op fixjeprivacy.nl. En wil je echt de diepte ingaan, doorloop dan de *Surveillance Self-Defence Guide* van het toonaangevende Electronic Frontier Foundation, toegankelijk via ssd.eff.org.

Deze Lifehacking vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2024

MEI-JUNI

17/05 DATA-ARCHITECTUUR EN DATAMANAGEMENT **GAAT DOOR**

17/05 AUTEURSRECHT (BASIS) **GAAT DOOR**

17/05 AVG EN ARCHIEVEN **GAAT DOOR**

23/05 INFORMATIEBELEID IN DE PRAKTIJK **GAAT DOOR**

23/05 OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST **GAAT DOOR**

06/06 OPDRACHTGEVERSCHAP EN REGIEVOERING

07/06 INTRODUCTIE AI VOOR BIBLIOTHEEK,
MEDIATHEEK EN ONDERWIJS

07/06 TEKSTMINING

07/06 INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN

07/06 COÖRDINEREN VAN VRIJWILLIGERS **GAAT DOOR**

12/06 INFORMATIE ZOEKEN MET AI ***NIEUW***

14/06 INTRODUCTIE MARC21

14/06 AUTEURSRECHT (ADVANCED) **GAAT DOOR**

14/06 INTRODUCTIE RDA EN LRM

14/06 VISUALISEREN VAN KENNIS